

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Přítomnost cílů interkulturního vzdělávání ve zkušenosti dětí z dětského domova

Vedoucí práce: Mag. Tomáš Cyril Havel, Dr. theol.

Autor práce: Daniela Stará

Obor: Pedagogika volného času, PS

2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Datum: _____

Podpis: _____

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu práce Mag. Tomáši Cyrilu Havlovi, Dr. theol. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod	6
1. Vymezení základních pojmů	8
1.1 VZTAH MEZI MULTIKULTURNÍ VÝCHOVOU A INTERKULTURNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	12
2. Interkulturní vzdělávání	13
2.1 Cíle interkulturního vzdělávání.....	13
2.2 Metody interkulturního vzdělávání	15
2.2.1 Kritické myšlení	17
3. Škola a multikulturní výchova.....	18
3.1 Rámcový vzdělávací program a multikulturní výchova	20
3.2 Projekt Asi - milování?.....	22
4. Shrnutí	23
PRAKTICKÁ ČÁST	24
5. Dětský domov	24
4.1 Historie dětských domovů	25
4.2 Dětský domov Boršov nad Vltavou	26
6. Pedagogický výzkum	28
6.1 Metody pedagogického výzkumu	28
6.2 Rozhovor	31
7. Výzkumné otázky	32
HYPOTÉZA.....	32
DOKUMENTACE ROZHOVORŮ.....	33
8. Shrnutí	39
9. Závěr	40
Použitá literatura.....	42
Internetové zdroje:	43
Seznam příloh.....	44
Příloha č. I.	45
Příloha č. II.....	46
Příloha č. III.....	47
Příloha č. IV.	48
Příloha č. V.....	50

Příloha č. VI.	52
Příloha č. VII.	54
Abstrakt.....	56
Abstract.....	57

Úvod

Tato bakalářská práce, se bude týkat tématu interkulturního vzdělávání. V teoretické části představím základní pojmy interkulturního vzdělávání a multikulturní výchovy. Pojem dětský domov, historie a struktura Dětského domova v Boršově nad Vltavou a metody pedagogického výzkumu, budou rozebrány v praktické části této práce. Praktická část také obsahuje rozhovory s některými dětmi z Dětského domova v Boršově nad Vltavou.

Cílem mé práce je zjistit zkušenost dětí z dětského domova s cíli interkulturní výchovy a jejich zkušenosti s nimi i mimo dětský domov - například ve školách, na kroužcích, mezi kamarády apod. Zda se ve svých školách, na kroužcích nebo mezi kamarády setkávají se šikanou, rasismem, a dalšími problémy, týkající se znevýhodněného prostředí, ze kterého pochází, nebo negativními postoji ze stran učitelů, spolužáků, kamarádů, nebo trenérů vzhledem k jejich národnostnímu původu. A jak to skutečně vypadá ve školách, jakým způsobem se výuka dotýká multikulturní výchovy a zda je jí věnován dostatečný prostor.

Tomu, jak to vypadá v praxi, se pak věnuji v praktické části této práce. V Dětském domově v Boršově nad Vltavou jsem pomocí rozhovorů zjišťovala, s jakými problémy se děti setkaly na základě toho, že pochází ze znevýhodněného prostředí a také na základě toho, že jsou jiné národnosti než většinová společnost. S čím, se kvůli tomu museli potýkat ve škole nebo mezi kamarády. Také jsem sem zahrнула pár otázek, týkající se pojmů multikulturní výchovy, abych zjistila, zda ví, co jaké pojmy představují. Z vlastní zkušenosti si myslím, že těmto tématům není ve školách věnováno dost prostoru.

Sama jsem v dětském domově vyrůstala, a často jsem se setkávala s negativními postoji a názory lidí z vnějšku, vůči dětem z dětských domovů. Ať už šlo o jejich představy, jaké děti tam žijí, nebo o tom, jak by se takové dítě mělo chovat. Často se stávalo, že si lidé mysleli, že v dětských domovech žijí jen „zlobivé“ děti, které si za to mohou sami, že většina dětí je romského původu, že tyto děti nemají osvojené základní hygienické ani sociální návyky a s těmito představami se pak pojili jejich předsudky vůči nim.¹ Je pravdou, že některé dětské domovy mají procentuálně více romských dětí, ale není to pravidlem. Právě zrovna v Dětském domově v Boršově nad Vltavou je to přesně naopak. Romských dětí je tam jen pár.

¹ S ohledem na vlastní zkušenost z dětského domova

Každý rok, jezdím na letní tábory a často nám jezdí děti právě z dětských domovů a jedním z úkolů, které máme, je dohlédnout na to, aby ostatní děti z „normálních“ rodin tyto děti nevyčleňovaly z kolektivu. Aby je neponižovali jen proto, že nemají tolik věcí jako oni, aby nedocházelo ke zbytečným sporům a aby se nerozhodovaly, s kým se budou bavit, jen na základě toho, že někdo pochází z jiného prostředí než oni a nemají stejné možnosti a zázemí jako oni.

1. Vymezení základních pojmů

Na začátku si vymežíme základní pojmy vztahující se k tématu této bakalářské práce, abychom porozuměli tomu, co jaký pojem představuje. Vzhledem k tomu, že tyto pojmy jsou používány v celé práci, je třeba si je zde uvést. V závěru si uvedeme vztah mezi pojmy multikulturní výchovou a interkulturním vzděláváním, což je také velice podstatné pro tuto práci.

• VÝCHOVA

Výchova je záměrné a cílevědomé působení na všechny složky osobnosti (bio-psycho-soci-spirituální). Cílem výchovy, je občanská společnost, jejíž členové se budou navzájem respektovat, tolerovat a kulturně obohacovat. Všechny děti, bez ohledu na příslušnost k etnické, náboženské, sociální či jiné skupině, mají získat zkušenost spolužití, která se vyznačuje spravedlností, rovností, spoluprací a vzájemnou vstřícností. Jde tedy o dosažení pozitivních změn ve vývoji člověka.²

• EDUKACE

Edukace je pojem, který označuje situace, ve kterých probíhá edukační proces. To znamená, že zde dochází k učení a vyučování. Edukace označuje proces výchovy (viz Školský zákon³), který se vztahuje pouze na člověka. Edukace je celkové a celoživotní rozvíjení osobnosti člověka pomocí formálních i neformálních výchovných institucí. Často se místo pojmu edukace používá slovo *vzdělávání* jakožto ekvivalentní slovo k anglickému *education*.⁴

• TOLERANCE

Je vlastnost i postoj, který zahrnuje ochotu k dialogu, otevřenost nechat se oslovit něčím jiným, než jsou mé vlastní názory a postoje. Tolerance spočívá také na zásadě důstojnosti každého člověka, na respektu k člověku a pravdě.⁵

² PRŮCHA, J., *Pedagogický slovník*. Praha: Portál 2013, ISBN 978-80-262-0403-9, s. 345

³ Zákon č. 561 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

⁴ PRŮCHA, J., *Pedagogický slovník*. Praha: Portál 2013, ISBN 978-80-262-0403-9, s. 63

⁵ KOMÁRKOVÁ, B. *Tolerance jako podmínka života*. Heršpice: EMAN, 1999, ISBN 80-86211-09-6, s. 27

- **DIALOG**

Komunikační akt, kde se účastníci střídají ve dvou rolích: mluvčí a posluchač. Pro pedagogiku je důležitý, protože je základem pedagogické komunikace mezi pedagogem a žáky. Je také prostředkem didaktiky pro vytváření řečových dovedností. Dialog může být nejen mluvený ale i psaný.⁶

- **INKLUZE**

Zahrnuje prvek odpovědnosti za všechny členy lidského společenství na daném území, s vědomím historicity vývoje vzájemných vztahů. Je to nabídka spolupráce, se snahou využít potenciál rozmanitosti. Inkluze je tedy opakem exkluze a znamená zahrnutí nebo přijetí menšiny do celku. S inkluzí, je spojeno inkluzivní vzdělávání, což je: „Způsob vzdělávání, který dbá na maximální rozvoj každého žáka, s ohledem na jeho individuální potřeby a specifika.“⁷

- **MULTIKULTURALITA**

Je reálným faktem společnosti, ale nutně nese i požadavek teoretické reflexe na jedné straně a praktických řešení na té druhé. Tento pojem, je často používán v souvislosti s aktuálními otázkami dneška. Základním bodem, je kladná odpověď na otázku významu odlišnosti a rozmanitosti pro budoucí vývoj.

Multikulturalita v sobě zahrnuje nejen spoustu filozofických otázek, ale i otázky praktické – a to třeba, jak spolu žít. V souvislosti s multikulturní společností dostávají určitá slova větších významů a dostávají se do popředí, mezi ně patří například tolerance, vzájemný dialog, spolupráce nebo inkluze (zapojení – spolupráce). Problém multikulturality nastavuje zrcadlo všem. Mnohem intenzivněji si uvědomujeme problematiku vlastních hodnot a identity.⁸

Porozumění sobě i druhým je náročným úkolem, kde základním předpokladem, musí být chtít porozumět – vůbec se otevřít novým možnostem a vnímat existující skutečnost, v její symbolické rovině. Je třeba usilovat o vyslovení, pochopení a uvědomění si toho, co nás

⁶ Srov. PRŮCHA, J., *Pedagogický slovník*. Praha: Portál 2013, ISBN 978-80-262-0403-9, s. 51

⁷ Podle: Podpora společného vzdělávání v pedagogické praxi, dostupné z <http://www.inkluzevpraxi.cz/apivb/co-je-inkluzi>

⁸ Srov. GULOVÁ, L., ŠTĚPAŘOVÁ, E. (Ed.) *Multikulturní výchova v teorii a praxi*. Brno: MSD s.r.o. 2004. ISBN 80-86633-14-4, s. 57

rozděluje – nejen vzájemně, ale také každého v sobě samém. Problém se tedy přesunuje do roviny praktické, jak žít ve společnosti, která je více a více multikulturní? K tomu existuje několik úrovní – vládní oficiální politika, řešení na úrovni místního společenství, řešení malých skupin formálního i neformálního charakteru a osobní úroveň.

- **MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA**

Multikulturní výchova je příprava na sociální, politickou a ekonomickou realitu, kterou žáci prožívají v kulturně odlišných stycích s lidmi.⁹ Termín multikulturní výchova vyjadřuje snahu prostřednictvím vzdělávacích programů, vytvářet způsobilost lidí, chápat a respektovat jiné kultury než svou vlastní.¹⁰

Praxe multikulturní výchovy musí být postavena na základech vědeckých teorií. Přičemž se čerpá z etnologie, která poskytuje multikulturní výchově teoretické poznatky o etnických skupinách a etnické identitě, kulturní antropologie, která objasňuje chápání kultury, rozdílnosti mezi jednotlivými kulturami, procesy akulturace a adaptace ve styku rasových a jiných skupin, sociologie, etnolingvistiky, která se zabývá vztahy mezi jazyky a etnickými identitami národnostních a jiných menšin a v neposlední řadě, pak čerpá z historické vědy, která pro multikulturní výchovu, představuje zdroj poznatků a dokládá, jak historicky vznikalo a vyvíjelo se národní svědomí, také vývoj vztahů uvnitř jednoho státu mezi jednotlivými skupinami. Největším zdrojem pro multikulturní výchovu je pak interkulturní psychologie. „Multikultúrna výchova vznikala tam, kde si ľud'a začali uvedomovať konflikty v kontaktoch kultúr“¹¹

⁹ BERRY, J., *Encyclopaedia of Educational Research*,. Cambridge: C. University Press, 2002. 2nd ed.

¹⁰ Citováno podle: GULOVA, L., ŠTĚPAŘOVÁ, E. (Ed.) *Multikulturní výchova v teorii a praxi*. Brno: MSD s.r.o. 2004. IBSN 80-86633-14-4

¹¹ Citováno podle: GULOVA, L., ŠTĚPAŘOVÁ, E. (Ed.) *Multikulturní výchova v teorii a praxi*. Brno: MSD s.r.o. 2004. IBSN 80-86633-14-4, s. 20

• INTERKULTURNÍ PSYCHOLOGIE

Tento pojem byl převeden z anglického cross - cultural psychology. Interkulturní psychologie u nás, je zdrojem nevyužívaným a skoro neznámým, však je nedílnou součástí multikulturní výchovy. Je zde důležité, pro které oblasti praxe ji využíváme. Diplomacie a zahraniční politika, výcvik manažerů a personalistů firem zaměstnávající cizince, vzdělávání dětí a dospělých z etnicky odlišných populací, příprava lékařů a zdravotnického personálu na jednání s pacienty z odlišných etnických skupin, příprava pedagogů na edukaci ve školách s etnicky heterogenní skupinou žáků nebo studentů, a další.¹²

V české odborné literatuře, zatím nenajdeme ustálené objasnění toho, co interkulturní psychologie je, zatímco v zahraničí existuje několik definic této vědecké disciplíny. Jan Průcha ji definuje takto: „Interkulturní psychologie je svou podstatou komparativní věda. Popisuje a srovnává vlastnosti a procesy lidské psychiky v závislosti na kulturních faktorech založených v odlišnostech etnik, ras, národů, náboženských či jazykových skupin. Psychologické zkoumání kulturních faktorů, se zaměřuje na variabilitu vyskytujících se mezi těmito společenstvími, jež se projevuje v interpersonálním chování a v komunikaci lidí, v hodnotových orientacích, v postojích, stereotypech a v předsudcích, ve výchovných stylech rodin a škol aj.“¹³

¹² Srov. PRŮCHA, J., *Interkulturní psychologie*. Československá psychologie, 2003b

¹³ Srov. PRŮCHA, J., *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-885-6, s. 16

1.1 VZTAH MEZI MULTIKULTURNÍ VÝCHOVOU A INTERKULTURNÍM VZDĚLÁVÁNÍM

Interkulturní vzdělávání můžeme chápat, jako jednu z cest k rozvoji občanské společnosti, která je založená na principu rovných příležitostí a rovnoprávnosti všech jedinců i skupin. Obecným cílem, je zprostředkování reflexe vlastního kulturního ukotvení, porozumění odlišností a rozvíjení smyslu pro spravedlnost, solidaritu a toleranci. Snaží se o zmírnění napětí ve společnosti a podporuje nestereotypní pohled na všechny členy. V tomto vzdělávání, se propojují poznatky z pedagogiky, psychologie, filozofie, sociologie i dalších společenskovědních disciplín.

Na druhé straně multikulturní výchova, je více využívaný pojem a to především v pedagogické praxi. To pak hlavně vzhledem k faktu, že se multikulturní výchova stala jedním z průřezových témat v Rámcovém vzdělávacím programu. Její vývoj a východiska určil multikulturalismus¹⁴, který se po II. světové válce stal jednou z politických teorií.¹⁵

¹⁴ Multikulturalismus je politický a myšlenkový směr, který říká, že v demokratickém státě mohou žít nejen jednotlivci, ale i skupiny s různou kulturou. Cílem je sjednocení všech občanů a zároveň zachování vlastní kulturní odlišnosti každého jednotlivce. Citováno podle: MOREE, Dana. *Než začneme s multikulturní výchovou: od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu* [online]. Praha: Člověk v tísni, o.p.s, 2008 [cit. 2021-03-01]. ISBN 978-80-86961-61-3.

Dostupné z: https://www.varianty.cz/download/docs/118_nez-zac-neme-s-multikulturni-vy-chovou-od-skupinovy-ch-konceptu-k-osobnostni-mu-pr-i-stupu.pdf

¹⁵ Například pluralistický multikulturalismus (komunitarismus), liberální multikulturalismus a kritický multikulturalismus. Dostupné z: Multikulturalismus. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Multikulturalismus>

2. Interkulturní vzdělávání

Další kapitolou, je kapitola věnována interkulturnímu vzdělávání.¹⁶ Je třeba si přiblížit, co to znamená a co vše sem spadá. S multikulturní výchovou blízce souvisí a celá tato práce je o cílech interkulturní výchovy.

Interkulturní vzdělávání umožňuje rozvíjet chápání a přijímat různorodosti, jako pozitivní jev a hodnotit rozdíly mezi lidmi z různých kultur jako přínosné. Odlišnost nemá být chápána jako zdroj konfliktu, ale jako příležitost k vlastnímu obohacení. Jak interkulturní výchova, tak i vzdělávání přispívá k vytváření respektujících vztahů mezi kulturami tak, aby se dalo vyhnout negativním událostem, ke kterým dochází v multikulturních společnostech, nikoli pouze v majoritních skupinách. Příkladem, je odmítání menšinových skupin nejen většinovou společností, ale také odmítání mezi menšinami, jako je asimilace, akulturace, ztráta kulturních hodnot, ztráta individuální identity, násilná integrace a adaptace.

Interkulturní vzdělávání vede studenty k respektování neustále rostoucí kulturní rozmanitosti a otevírá cestu k různým způsobům života, myšlení a chápání světa. Pomocí vlastní vyjadřovacích prostředků, se studenti učí komunikovat a spolupracovat s příslušníky odlišných sociokulturních skupiny a jsou vedeni k tomu, aby si více uvědomovali méně nápadné aspekty odlišných kultur. Pochopení odlišností a kritická analýza by měly utvářet motivaci ke vzdělávání a interkulturním výměnám.¹⁷

2.1 Cíle interkulturního vzdělávání

Obecným cílem interkulturního vzdělávání je podpora a upevňování vzájemných vztahů mezi sociokulturními skupinami, především mezi majoritou a minoritami. Tento cíl klade na všechny příslušníky všech sociokulturních skupin následující nároky:

- Uvědomit si, že rozmanitost a různost je založena na bezpodmínečné rovnosti.
- Snaha poznat odlišné kulturní identity a respektovat je jako rovnocenné.
- Naučit se řešit konflikty klidnou cestou.

¹⁶ V této kapitole bylo čerpáno z <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/a02ikv.pdf>

¹⁷ MOREE, D., *Základy interkulturního soužití*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0915-7.

Pedagog, který by chtěl realizovat metody, obsahy a principy interkulturního vzdělávání ve výuce na středních školách či odborných učilištích, se bude řídit touto definicí: „Cílem interkulturního vzdělávání je připravovat studenty na život v kulturně pluralitní společnosti tak, aby je vybavil potřebnými interkulturními kompetencemi.“¹⁸

Kompetence, o kterých je řeč, jsou tyto:

- Znalost o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české i evropské společnosti.
- Dovednost orientovat se v kulturně pluralitním světě a využívat interkulturní kontakty a dialogy k obohacení nejen sebe, ale i druhých.
- Postoj k toleranci, respektu a otevřenosti k odlišným skupinám a životním formám včetně vědomí potřebnosti osobní angažovanosti.

Znalosti a porozumění, které studenti získají:

- Rozumí historickému zakotvení vlastní sociokulturní skupiny.
- Vědí, jak sociokulturní zázemí posiluje a omezuje identitu jedince.
- Rozumí historickému zakotvení různých sociokulturních skupin žijících v jejich regionu, ČR, v Evropě i ve světě.
- Jsou schopni rozpoznat, analyzovat a kriticky hodnotit aspekty a projevy odlišných sociokulturních vzorců.
- Znají způsoby, kterými se lidská společenství různých typů vztahují k těmto základním potřebám

Dovednosti a schopnosti, které si studenti osvojí:

- Jsou schopni přispívat k nekonfliktnímu soužití různých sociokulturních skupin v prostředí občanské společnosti.
- Dokáží čelit projevům intolerance a diskriminace.

¹⁸ Podle <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/a02ikv.pdf>

Postoje, které studenti získají:

- Jsou schopni respektovat různé aspekty a projevy odlišných sociokulturních vzorců.
- Považují za užitečné, aktivně se zapojovat, do projevů intolerance a diskriminace.
- Považují za samozřejmé, podílet se na přiměřeném a spravedlivém řešení konfliktů vzniklých na základě sociokulturní odlišnosti.

2.2 Metody interkulturního vzdělávání

U interkulturního vzdělávání,¹⁹ je kladen důraz na interakce mezi učiteli a studenty a mezi studenty navzájem. Student totiž není jen pasivním objektem výuky, ale je zdrojem nápadů a informací, aktérem, který ovlivňuje, obohacuje a modifikuje a v některých případech sám vede výuku. Celý vzdělávací proces má ambici prosazovat hodnoty tolerance, respektu a solidarity, ale pokud by byl prosazován autoritativními metodami, minul by se účinkem.

• **DISKUZE**

Diskuze se používá k vyjasnění vlastních názorů, postojů, rozvíjení dovednosti racionální argumentace a také schopnosti naslouchat. Prostupuje všemi formami interkulturního vzdělávání a slouží často jako prostředek reflexe předešlých aktivit, je prostorem pro vyjádření a způsobem, jak shrnout a zhodnotit vše, co bylo řečeno v předešlé aktivitě. Diskuze musí být zajímavá, vhodně formulovaná a musí odpovídat znalostem a schopnostem studentů. Pedagog, který chce takovou diskuzi vést, musí uspořádat svoje vlastní znalosti a popřípadě si získat informace o daném tématu a připravit se na případné dotazy studentů.

Je třeba mít i osnovu dotazů, kterými lze popřípadě debatu rozproudit v případě, že by to situace vyžadovala, připravit si argumenty pro i proti. Je také důležité stanovit si pravidla diskuze a domluvit se na nich se studenty.

• **SKUPINOVÉ VYUČOVÁNÍ**

Je to forma práce ve skupinách menších, než je klasická třída, která vyžaduje týmové úsilí, vzájemnou pomoc studentů, kooperaci a kolektivní řešení problémů. Studenti společnou práci všech členů skupiny plní zadaný úkol – řeší daný problém. Velikost skupiny by neměla

¹⁹ Srov. Interkulturní vzdělávání. Člověk v tísni [online]. 2002, 2002 [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/a02ikv.pdf>

být větší, než šest členů a pedagog musí dbát na to, aby skupina byla heterogenní. Sociální klima skupiny dává lepší možnosti, pro uplatnění jednotlivců. Snižují se tím zábrany, ostych i tréma. Malá skupina je mnohem přirozenějším prostředím, než celá školní třída. Práce ve skupinách umožňuje podívat se na téma z různých pohledů, když každá skupina dostane odlišné zadání a má za úkol v krátkosti prezentovat výsledky své skupinové práce ostatním studentům.

- **BRAINSTORMING**

Tato metoda spočívá v rychlém shromáždění a zapsání nápadů, námětů a informací. Cílem této metody je vyprodukovat co nejvíce myšlenek, nebo projednat určité téma ze všech možných úhlů v minimálním čase. U počáteční fáze je důležité podpořit u studentů produkci jakýchkoli nápadů bez hodnocení. Teprve až v druhé fázi, se informace a nápady třídí, opravují, hodnotí nebo vylučují. Stejně jako u diskuze, je třeba dbát na to, aby téma bylo dostatečně formulováno. Brainstorming je užitečný v počátečních fázích jednotlivých akcí, kdy je třeba zjistit, jaké informace studenti o daném tématu již mají, nebo jaké zaujímají postoje vůči němu. Východiskem, jsou shromážděné informace, které jsou pak využity v další činnosti, jako například při další diskuzi, výkladu, či v jiné metodě vyučování.

- **SIMULAČNÍ HRY A DRAMATIZACE**

Tyto metody jsou podnětem k hravé činnosti, rozvíjejí efektivně myšlení studentů a jejich tvořivost, volní aktivitu a také estetický a mravní cit. Dramatizace umožňuje zahrát si roli, kterou vyžaduje cíl výuky. S novou rolí, lze získat schopnost empatie, která oživí předešlé zkušenosti a pomůže je srovnat s nově získanými. Nácvikem rolí studenti nacvičují situace, do kterých se pravděpodobně dostanou v multikulturní realitě. Smyslem není dokonalé herecké ztvárnění, ale vyjádření postoje, názoru a strategie jednání.

- **PROJEKTOVÉ VYUČOVÁNÍ**

Toto je dlouhodobá metoda, při které buď student sám, skupina studentů nebo třídní kolektiv pracuje na řešení problému nebo zpracovává zadané téma. Během této práce se studenti učí organizovat studijní a pracovní činy. Projektové vyučování může být bráno jako doplněk nebo alternativa k aktivitám, nebo jejich částech. Je třeba, aby u této metody byl přítomen pedagog a sledoval vývoj prací, či se studenty konzultoval jejich práci.

2.2.1 Kritické myšlení

Ještě je třeba, zde zmínit kritické myšlení, i přesto že není specifickou metodou práce, ale spíš kompetence, kterou se snažíme u studentů vypěstovat.²⁰ Pro rozvoj kritického myšlení jsou aktivity zaměřené především na kritickou analýzu textů. Studenti, by měli být schopni pozorně číst texty, umět rozlišit fakta od názorů a interpretací, rozřadit informace na ty, které již znají a na ty, které jsou nové, nebo překvapivé, říct se kterými názory souhlasí a se kterými ne a proč, a na základě tohoto třídění, utvořit si kritický názor na celý text.

²⁰ ROYAL, B., *Principy kritického myšlení*. Ikar: 2017. ISBN 978-80-249-3051-0

3. Škola a multikulturní výchova

V první kapitole jsme si vymezili vybrané základní pojmy související s interkulturní výchovou, v druhé interkulturní vzdělávání a dále se budeme věnovat problematice škol a jejímu vztahu k multikulturní výchově. Nejprve si toto téma představíme na obecnější rovině, pomocí legislativy a poté uvedeme příklady z praxe.

Rozvoj lidské civilizace vede k nezbytnosti vzájemného poznávání a respektování odlišností druhých, sbližování a sjednocování. Každý den se setkáváme s konflikty mezi různými etniky, kulturami nebo náboženstvími. Je také zřejmá propast mezi chudými a bohatými zeměmi. Přínos pro řešení této problematiky se očekává samozřejmě od výchovy. Jan Průcha upozorňuje, že multikulturní výchovu nelze efektivně uskutečňovat pouze na základě teoretických koncepcí a programů, ale je nutno vycházet ze stavu skutečné reality.²¹

Některé výzkumy prokazují, že interkulturní rozdíly mezi etniky jsou značné a specifické, podmíněné dlouholetým vývojem v daných podmínkách své existence. To se projevuje v ideové oblasti, v životním stylu, v pojetí rodiny, v komunikaci, v životním stylu a dalších oblastech. V dnešní době globálního sjednocování, je důležité posilovat vzájemné poznávání, respektování odlišností a chápání se navzájem. To je také úkolem pro školu, jejíž výchovně-vzdělávací funkce by měla tyto výzvy akceptovat a zajišťovat. A to se pak odráží ve školských dokumentech a směrnicích, kde se pak nesmí objevit zkreslující informace o jiných národnostech či nacionalistické předsudky nebo animozity.²² To by pak měli kontrolovat příslušné komise EU. Snahy o multikulturní spolupráci musí mít celoevropský rámec a hlavně podporu. Hlavním aktérem bude škola, která v podstatě ovlivňuje veškerou mladou generaci. Škola se řídí Rámcovým vzdělávacím programem²³ a Bílou knihou,²⁴ které slouží pro správné formulování vlastních směrnic a dokumentů.

Pro multikulturní výchovu jsou vhodné metody, kde dochází ke kooperaci a ke společnému jednání. Příkladem je diskuzní metoda, nebo výukové projekty, které přesahují školní prostředí tříd a zaměřují se na společensky významné problémy, kde se do spolupráce zapojují nejen žáci, ale i rodiče a širší veřejnost. K hlubšímu poznávání a chápání odlišností

²¹ PRŮCHA, J., *Multikulturní výchova*. Praha: ISV, 2001. ISBN 80-85866-72-2, s. 143

²² Animosita: zaujatost

²³ Dostupné z odkazu <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

²⁴ Dostupné z odkazu <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelani-v-cr>

napomáhají metody situační, inscenační, metody didaktických her aj. Jejich prostřednictvím se můžou žáci vžít do role někoho jiného a snažit se pochopit jeho chování, jednání, nebo myšlenkové pochody.

Už J. A. Komenský²⁵ doporučoval, aby se vzdělávání mládeže završilo cestováním, poznáváním cizích zemí, kultur, lidí a jejich zvyků a obyčejů. V dnešní době je tato myšlenka více a více naplňována výjezdovými kurzy nebo třeba studijními pobyty. Moderní výuka nabízí spoustu možností jak poznávat jiné kultury, prostřednictvím internetu, kde je možné se spojit s kýmkoli a kdekoli, nebo prostřednictvím televize či rozhlasu. Toto poznávání je však pouze jednostranné, jelikož zde chybí přímý osobní kontakt.

Škola se pak orientuje spíše na „předávání“ tradičních vědomostí a dovedností prostřednictvím uzavřených předmětů. Multikulturní výchově se pak významněji věnuje hlavně dějepis, zeměpis, občanská nauka nebo cizí jazyk.

Úlohy školy v multikulturní výchově se dají členit do 4 skupin:²⁶

- Maximalizace a optimalizace vzájemných kontaktů mezi dětmi různých skupin.
- Učit předcházet a konstruktivně řešit konflikty mezi dětmi patřícími k různým skupinám.
- Maximalizace vzájemného kulturního obohacování.
- Poskytovat dětem co nejvíce informací o menšinách. (Popř. o jiných národech a kulturách)

Je tedy zřejmé, že výuka má nezastupitelné místo v multikulturní výchově, neboť při zacílené orientaci učiva, při využití vhodných metod, organizačních forem a technických prostředků, může velmi podstatně kultivovat žáky k žádoucím cílům. Je ale zřejmé, že ani ty nejmodernější postupy a prostředky nemohou zajistit žádoucí výsledky, jelikož zde chybí vnitřní hluboké přesvědčení, že cesta dopředu vede přes spolupráci, toleranci a vzájemné porozumění celého lidského rodu. Současný globalizovaný svět se stává tzv. globální vesnicí, kde se zrychlují výměny informací, a pozemský prostor je rozdělen a dochází k migraci.

²⁵ KOMENSKÝ, J. A., *Vševýchova = Pampaedia*. Praha: Státní nakladatelství, 1948, s.208-209

²⁶ Srov. GULOVÁ L., ŠTĚPAŘOVÁ E., (ed.); *Multikulturní výchova v teorii a praxi*, Brno: MSD s.r.o. 2004. IBSN 80-86633-14-4, s. 29

Problém, který patří jednoznačně k těm závažnějším, je jazyková bariéra. Je běžné, že například romské děti neovládají dobře ani romštinu natož pak český jazyk – což vede k nepochopení výkladu ve škole a následně ke zhoršení školní docházky. Většina dětí z národnostních menšin, nemají kolem sebe někoho, kdo by jim ve studiu pomohl, nebo podpořil, vzhledem k tomu, že ani oni český jazyk neovládají.

Problematika multikulturní a interkulturní výchovy, patří v současné době mezi priority podporované MŠMT. V Rámcovém vzdělávacím programu je interkulturní výchova jedním ze šesti průřezových témat a inkluze je nedílnou součástí filozofie multikulturní výchovy, která by měla prostupovat celým vzdělávacím procesem. Dnes také probíhá školení pedagogů středních i základních škol, které zahrnuje poznatky o jednotlivých kulturách, praktický trénink nebo prožitkové aktivity. Některé školy si pak vypracovávají samostatné projekty s multikulturní tematikou.²⁷

3.1 Rámcový vzdělávací program a multikulturní výchova

V této podkapitole se podíváme na RVP²⁸ z roku 2021 a především na to, kde přesně můžeme najít problematiku multikulturní výchovy v praxi. A jak již bylo zmíněno, (viz kap. 3.) škola se soustřeďuje na předávání vědomostí a dovedností prostřednictvím provázanosti předmětů.

V části C, RVP ZV najdeme cíle základního vzdělávání i jeho pojetí, jsou zde v několika podkapitolách rozpracované jednotlivé předměty a charakteristika průřezových témat. Multikulturní výchově je zde věnována celá podkapitola. Už v prvním odstavci, je představeno, co vše toto téma může žákům přinést a že cílem tohoto tématu je seznámení se s rozmanitostí kultur, jejich tradicemi a hodnotami.²⁹

Vzhledem k tomu, že toto téma se dotýká všech mezilidských vztahů ve škole, ať už mezi žáky, učiteli, školou a rodinou, nebo školou a místní komunitou, je toto téma velice důležité. Škola má být prostředím pro setkávání lidí z nejrůznějších kulturních zázemí a zároveň poskytnout takové prostředí, kde se budou všichni cítit bezpečně a rovnoprávně.³⁰ Čímž pak přispívá k odbourávání předsudků a nepřátelstvím vůči něčemu „cizímu.“ Z RVP vyplývá, že

²⁷ Srov. GULOVÁ, L., ŠTĚPÍŘOVÁ, E., (ed); *Multikulturní výchova v teorii a praxi*. Brno: MSD 2004. ISBN 80-86633-14-4, s. 29

²⁸ RVP dostupné ke stažení na stránkách Národního ústavu pro vzdělávání z odkazu <http://www.nuv.cz/file/4983/>

²⁹ RVP ZV 2021: čístopis. In: 2021, s. 131. Dostupné také z: <http://www.nuv.cz/file/4983/>

³⁰ RVP ZV 2021: čístopis. In: 2021, s. 131. Dostupné také z: <http://www.nuv.cz/file/4983/>

multikulturní výchova se prolíná všemi vzdělávacími oblastmi a potkává se v mnoha vyučovaných předmětech.

- Člověk a společnost (dějepis a výchova k občanství).
- Jazyk a jazyková komunikace (český jazyk, cizí jazyk a popř. další cizí jazyk).
- Umění a kultura (hudební výchova a výtvarná výchova).
- Člověk a příroda (fyzika, chemie, zeměpis, přírodopis).
- Člověk a zdraví (výchova ke zdraví a tělesná výchova).

Součástí RVP jsou tematické okruhy, které mají vycházet z aktuálních situací ve školách, reflektovat dění v místě školy a současnou situaci ve společnosti. Výběr témat bývá ovlivněn dohodou pedagogů, pedagogů a žáků nebo pedagogů a rodinných zástupců. Je zde uvedeno celkem pět témat: Kulturní diference, lidské vztahy, etnický původ, multikulturalita a princip sociálního smíru a solidarity.³¹ RVP zohledňuje i vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením a uvádí seznam realizací průřezového tématu Multikulturní výchovy. Zároveň zde nechává prostor pedagogům, zvolit si realizaci podle uvážení a individuálních možností žáků. Další oddíl je věnován přínosu tématu multikulturality pro rozvoj osobnosti žáka. Pro představu uvedu alespoň některé:

Z oblasti vědomostí:

- Učí přijmout druhého jako jednice se stejnými právy, uvědomovat si, že všechny etnické skupiny a všechny kultury jsou rovnocenné a žádná není nadřizena jiné.
- Poskytuje znalost některých základních pojmů: kultura, identita, etnikum, rasismus, apod. Rozvíjí dovednost rozpoznat projevy rasové nesnášenlivosti a napomáhá prevenci vzniku xenofobie.³²

Z oblasti postojů a hodnot:

- Vede k angažovanosti při potírání projevů intolerance, xenofobie, rasismu,³³ nebo diskriminace.

³¹ RVP ZV 2021: čístopis. In: 2021, s. 133. Dostupné také z: <http://www.nuv.cz/file/4983/>

³² Xenofobie – pojem často spojovaný s rasismem. Jde o postoj vůči všemu cizímu, který je nepřátelský a nedůvěřivý. Jde o formu strachu ze všeho cizího (kultur, ras, náboženství, apod.)

3.2 Projekt Asi - milování?³⁴

V rámci RVP si může škola vytvořit jakýkoli projekt na podporu průřezového tématu multikulturní výchovy, uvedu zde pro představu příklad jednoho, který je navíc také projektem, který je tvořen mimo školní působení a je tak přístupný širší veřejnosti a ne jen těm, kteří navštěvují danou školu. Dotýká se tématu multikulturality a ukazuje, jak lze pracovat s cíli interkulturního vzdělávání.

Projekt Asi – milování,³⁵ vznikl ve spolupráci s amsterdamským muzeem Anny Frankové a za finanční podpory MATRA programu Nizozemského velvyslanectví, grantem MŠMT a firmami Sudop Brno a Geotest. V rámci tohoto projektu si mladí lidé, na které je tento projekt zaměřen, mohou díky různým aktivitám vyzkoušet vžít se do jiné role, než je ta, kterou již zauímají. Pro tuto práci je důležitý zejména proto, že je příkladem toho, jak lze v praxi naplňovat cíle interkulturního vzdělávání a multikulturní výchovy.

Součástí projektu je výstava věnovaná mladým lidem devíti národností, žijících v České Republice. Studentům umožňuje nahlédnout do života menšiny očima jejich vrstevníka a celá tato výstava poskytuje obraz o situaci nejviditelnějších národnostních skupin žijících u nás. Druhou částí tohoto projektu, je interkulturní seminář a workshop pro studenty. Celý tento projekt nabízí dva vzdělávací projekty, které jsou určeny nejen studentům základních a středních škol, ale i pedagogům. Semináře pracují s výstavou a se dvěma publikacemi, které ji doplňují. Za pomoci poznávání lidí různých kultur probouzejí zájem studentů a veřejnosti o aktivní řešení problémů interetnického soužití. Studenti se učí pracovat s předsudky a poznávají různosti hodnot jednotlivců i skupin. Pokud součástí těchto seminářů jsou studenti z národnostních menšin, využívá se jejich zkušeností pro podporu cílů projektu.

³³ Rasismus – vychází z představy, že lidstvo se dělí na „rasy.“ Jde o přesvědčení, že někdo, kdo vlastní určité biologické znaky je něco více, nebo méně hodnotným členem společnosti. Je hlavně založen na fyzických odlišnostech, jako je barva pleti, barva vlasů, očí apod.

³⁴ Oficiální stránky projektu: <https://asimilovani.estranky.cz/clanky/popis.html>

³⁵ Oficiální stránky projektu: <https://asimilovani.estranky.cz/clanky/popis.html>

Příklady aktivit:

- Práce s předsudky – účastníci na základě společných aktivit vnímají pocity příslušníka minority nebo cizince, vystaveného působení představ a hodnot většinové společnosti.

Hodnoty v životě jednotlivce a skupin:

- Aktivity na téma představ, připisovaným příslušníkům určitým skupin, etnik apod.

Komunikační modely, řešení konfliktu:

- Aktivity zaměřené na dosahování stejného cíle úmyslně různě zadanými cestami. Na základě této aktivity, si studenti uvědomí podmíněnost záběru úvodními kulturními, sociálními a osobními předpoklady.

Občanské sdružení, které tento projekt vytvořilo, nese stejný název, jak tento jejich projekt a cíle jejich práce jsou z větší části shodné s těmi, které uvádí u projektu.

4. Shrnutí

Těmito kapitolami jsme si představili nejen, co znamená interkulturní vzdělávání, ale i jeho cíle a metody, kterými lze dojít k jejich naplnění. Pro tuto práci je to důležité zejména proto, že se některé otázky praktické části dotýkají právě těchto metod a cílů. Respondentů jsem se dotazovala i na to, zda se ve školách věnují učitelé tématům, jako je poznávání jiných kultur, národnostní menšiny, řešení problémů rasismu, poznávání jiných náboženství apod., proto jsme si představili a definovali základní pojmy. Věnovali jsme se multikulturní výchově, škole a RVP, ve kterém je toto téma rozpracováno jako jedno z průřezových témat.

Cílem této práce, je zjistit zkušenosti dětí z dětského domova s cíli interkulturního vzdělávání, které jsme si podrobně rozepsali ve 2. kapitole, nejen v dětském domově, ale i mimo něj a to například ve škole.

PRAKTICKÁ ČÁST

5. Dětský domov

První kapitolou praktické části, je představení si dětského domova, jako pojmu vzhledem k legislativě, poté si představíme konkrétní dětský domov, který byl vybrán pro praktickou část, kterým je Dětský domov Boršov nad Vltavou.

Dětský domov upravuje Zákon č. 109/2002 Sb. O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.³⁶ Podle tohoto zákona a jeho §12 lze definovat co je úkolem dětského domova:

- 1) Dětský domov pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb. Ve vztahu k dětem, plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.
- 2) Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova.
- 3) Do dětského domova mohou být umístovány děti ve věku zpravidla od 3 do 18 let věku. Do dětského domova se rovněž umísťují nezletilé matky s jejich dětmi.

Lidé, kteří by chtěli v takovém zařízení pracovat, se pak musí řídit zákonem 563/2004 Sb. O pedagogických pracovnících ve znění pozdějších zákonů, které říkají kdo a za jakých podmínek může v takovýchto zařízeních pracovat.

A co tedy dětský domov z pohledu běžného života je? Kdo se tam dostane a za jakých podmínek?³⁷ Tam kde rodina selhává, tam nastupuje stát a ústavní výchova. Pokud z jakéhokoli důvodu rodina nemůže zajistit svému dítěti potřebnou péči a není možné dítě umístit do pěstounské péče nebo není možné osvojení (adopce), přichází na řadu ústavní výchova. Vše pak závisí na soudu a na diagnostickém ústavu, který stanovuje, kam se dítě umístí, podle jeho potřeb a případných problémů, které dítě má. Mezi zařízení, kam se může dostat, patří kojenecké ústavy, dětské domovy, výchovná zařízení, nebo dětská centra.

³⁶ Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

³⁷ S ohledem na vlastní zkušenost

Dětské domovy spadají do kompetence ministerstva školství, jsou proto brána jako školská zařízení, a v mnoha případech je součástí dětského domova i škola, kde se děti vzdělávají a tím pádem do žádné školy nedojíždí.

Dětské domovy jsou primárně pro děti od 3 do 18 let, avšak mohou zde být i dospělí jedinci pokud stále neukončili studium, to je pak limitováno věkem 26 let. K srpnu 2019³⁸ evidujeme 139 dětských domovů napříč celou republikou, ve kterých je umístěno 4208 dětí a mladých lidí. V současné době, je většina dětských domovů plná a nejsou volná místa, což pak způsobuje přesun dítěte do dětského domova, který nemusí být v blízkosti bydliště rodičů a příbuzných a ani v okolí jeho školy. Tam je pak zásah do života dítěte mnohem větší, protože děti nečelí jen odloučení od rodiny a aklimatizaci v novém prostředí, ale také změně školy a nových přátel, což může mít obrovský dopad na jeho psychiku i chování.

4.1 Historie dětských domovů

První zmínky o výchovných ústavech pochází z roku 1575, kdy byl založen jeden z nejstarších ústavů Vlašský špitál.³⁹ Tehdy ještě nenesl název výchovný ústav nebo dětský domov, ale nalezinec. Sloužil jako ochrana pro chudé a opuštěné děti. Ústavní výchova jako taková se v českých zemích nařizovala podle rakouského občanského zákona z let 1877 a 1885. Zásadní změna přišla po roce 1945, kdy byla velká potřeba o výstavby zařízení pečujících o děti, tedy i dětských domovů. V roce 1947 byla síť dětských domovů Československou republikou zestátněna. Vzhledem k tomu, že pěstounské péče byly komunistickým převratem zrušeny a ženy byly nuceny k zapojení se do výrobního procesu, byla poptávka po dětských domovech čím dál větší. V době Československa došlo i k vybudování dvou SOS vesniček, jako forma ústavní výchovy, podobající se více rodině a jejímu fungování.

³⁸ Dostupné z <http://mapa.ditearodina.cz/> zdroj: MŠMT, webové stránky dětských domovů, srpen 2019

³⁹ Čerpáno z oficiálních stránek FN Motol v Praze z: <https://www.fnmotol.cz/o-nas/historie-a-soucasnost/nalezinec-vlassky-spital/>

4.2 Dětský domov Boršov nad Vltavou

Tato podkapitola se věnuje konkrétnímu dětskému domovu, který jsem si vybrala pro svou praktickou část. Jelikož jsem již v úvodu zmiňovala, že jsem v dětském domově vyrostla, zvolila jsem si právě ten dětský domov, který nejlépe znám. Jedná se tedy konkrétně o Dětský domov Boršov nad Vltavou, dříve Dětský domov a Školní jídelna Boršov nad Vltavou.

Dětský domov Boršov nad Vltavou⁴⁰ se nachází v bývalém letním sídle rytmistra Hubatky z Českých Budějovic. Postaven byl v letech 1896 – 1914 a v průběhu let prošel několika rekonstrukcemi. Jako dětský domov funguje od roku 1953 a podle zákona č.157/2000 Sb.,⁴¹ je zřizovatelem Jihočeský kraj. Dětský domov je zřízen jako příspěvková organizace. Tento domov má hierarchickou strukturu, která je zobrazena v příloze č. I. V areálu DD se nachází dvě budovy, které jsou označené jako „Zámeček“ a „Domeček“ součástí tohoto areálu je i školní jídelna. V příloze č. II jsou pak fotografie obou budov tohoto dětského domova.

Celková kapacita domova je 32 dětí, které jsou rozděleny do 4 rodinných heterogenních skupin. V každé skupině může být maximálně osm dětí. Pro podporování citových vazeb jsou sourozenci umísťováni do stejných rodinných skupin. Každá rodinná skupina má své vychovatele, denní a noční, kteří se o ně starají v průběhu celého roku. Během školního roku, domov zajišťuje optimální podmínky pro výchovné, vzdělávací a sociální působení na děti. Plné zaopatření poskytuje nejen dětem od 3 do 18 let věku, ale i zletilým nezaopatřeným osobám, kterým skončila dovršením plnoletosti ústavní výchova, pokud se stále připravují na budoucí povolání, v denním studiu, nejdéle však do 26 let.

⁴⁰ Informace čerpané z oficiálních webových stránek Dětského domova v Boršově nad Vltavou, dostupné online z <https://www.dborsov.cz/>

⁴¹ Zákon č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky do majetku krajů.

Hlavní účel a předmět činnosti podle zřizovací listiny:

„Organizace pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb. Plní ve vztahu k dětem úkoly výchovně vzdělávací a sociální. Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Zabezpečuje stravování dětí a žáků a závodní stravování zaměstnanců škol a školských zařízení podle platných právních předpisů.“⁴²

Vzhledem k tomu, že dětské domovy zajišťují výchovu i vzdělávání, jsou řízeny hned několika zákony:

- Zákon č.561/2004 Sb. Školský zákon⁴³
- Zákon č. 563/2004 Sb., O pedagogických pracovnících⁴⁴
- Zákon č. 109/2002 Sb., O výkonu ústavní výchovy⁴⁵

Pro zajišťování podmínek vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, je třeba vycházet z dalších předpisů vztahujícím se ke školským zákonům. Provoz dětského domova je řízen Vnitřním řádem, který má každá rodinka k dispozici a na požádání je k nahlédnutí u ředitele domova. Ve Vnitřním řádu je dán harmonogram dne, jak běžného školního, tak i volných dnů (víkendů), o který se pak vychovatelé opírají při každodenní práci. Od roku 2007 je v Dětském domově Boršov nad Vltavou v platnosti školní vzdělávací program: Kroky do samostatného života.⁴⁶

Školní vzdělávací program obsahuje v úvodu základní informace a charakteristiku domova. Samostatnou filosofií tohoto programu je přizpůsobení života v dětském domově tomu běžnému. Každá rodinka má své zázemí, ve kterém se individuálně naplňují potřeby dětí a v rámci rodinky se setkávají v komunitním kruhu, kde se děti učí vyjadřovat své názory, poslouchat druhé, vzájemně se lépe poznávat a rozvíjet emoční inteligenci. Snaží se tak vytvořit takové zázemí, jaké jim nemohla dopřát rodina a připravit je tak, na praktický život a odchod z domova.

⁴² Zřizovací listina je dostupná v PDF na stránkách dětského domova, v sekci Úřední deska, <https://www.ddborsov.cz/uredni-deska>

⁴³ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění

⁴⁴ Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, v platném znění

⁴⁵ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, v platném znění

⁴⁶ Dostupný v PDF formě na webových stránkách <https://www.ddborsov.cz/dokumenty>

Všechny činnosti, které jsou výchovně vzdělávací, jsou zaměřené na získávání klíčových kompetencí. Kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a interpersonální, občanské a pracovní.

Hlavní výchovné cíle projektu:

- Schopnost spolupráce s ostatními
- Komunikovat bez větších problémů
- Řešit přiměřeně své problémy
- Nést odpovědnost za své chování
- Znat svá práva a povinnosti
- Uvědomovat si možné důsledky nevhodného chování.⁴⁷

6. Pedagogický výzkum

„Výzkum je systematický způsob řešení problémů, kterým se rozšiřují hranice vědomostí lidstva. Výzkumem se potvrzují či vyvracejí dosavadní poznatky, anebo se získávají poznatky nové.“⁴⁸ Pedagogický výzkum má několik kritérií, rozdělení a metod. Pro tuto práci je důležité představit si ty metody, které budeme potřebovat u realizace praktické části práce.

6.1 Metody pedagogického výzkumu

Dalším krokem, důležitým pro téma práce, jsou metody pedagogického výzkumu. Představíme si je nejprve obecně a poté více představím metodu, kterou uplatním v praktické části této práce. Metody pedagogického výzkumu dělíme podle několika faktorů, pro tuto práci je však nejpodstatnější faktor základního paradigmatu, který se dělí na výzkum kvantitativní a kvalitativní. Praktická část této práce se věnuje kvalitativnímu přístupu, pod který patří právě rozhovor.

Kvalitativní přístup

Definice kvalitativního přístupu přišla až s rozvojem metodologických škol (interpretivismus, interakcionismus), kdy došlo k vyhranění teoretických východisek

⁴⁷ Dostupný v PDF formě na webových stránkách <https://www.ddborsov.cz/dokumenty>

⁴⁸ Definice podle: GAVORÁ, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6, s. 11

kvantitativního a kvalitativního přístupu. Definice jako taková se stanovuje podle metody sběru dat, na použité metodě usuzování, typu dat a způsobu analýzy.

Americký sociolog Blau říká: „Kvantitativním výzkumem nelze vlastně zjistit nic více, než to, co jsme „kvalitativně“ předem věděli, ale o čem jsme pouze nevěděli, jak je „to“ v populaci rozloženo, distribuováno“⁴⁹

- **Definice podle použité metody sběru dat**

Spousta autorů vymezuje kvalitativní přístup jako protiklad kvantitativního přístupu na základě použitých metod.⁵⁰ Dalo by se říct, že kvalitativní výzkumníci využívají rozhovor pro svůj výzkum a kvantitativní dotazník. Ale například rozhovor můžeme využít u obou přístupů, záleží na jeho účelu a podobě. Cílem hloubkového a polo strukturovaného rozhovoru je získat komplexní informace o studovaném jevu (kvalitativní přístup), zatímco účelem standardizovaného strukturovaného rozhovoru je položit všem respondentům několik identických otázek ve stejném pořadí (kvantitativní přístup). Ale definovat kvalitativní výzkum jen podle metody dat je nedostatečné.

- **Definice podle metody usuzování**

Zde vycházíme z toho, že kvalitativní metodologie je založená na indukci a kvantitativní na dedukci čili ji nazýváme logicko-deduktivní nebo hypoteticko-deduktivní. Indukce je obecná metoda usuzování, v níž závěr obsahuje informaci, která přesahuje informace ve východisku.⁵¹ Induktivní závěry překračují informace obsažené v datech, tím pádem jsme schopni vytvářet obecné zákony. Na druhé straně dedukce obsahuje informace menší nebo stejné s informacemi v předpokladech. K těmto dvěma metodám patří ještě jedna, abdukce, což je metoda, která spojuje jednotlivost s celkem.

- **Definice podle typů dat**

Zde se využívají především tři typy dat: data z rozhovorů, data z dokumentů a data z pozorování. Pracuje se tedy se slovy a textem.

⁴⁹ Citace podle PETRUSEK, M., *Teorie a metoda v moderní sociologii*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-799-0, s. 120

⁵⁰ Srov. ŠVARŤÍČEK, R., *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0, s. 13

⁵¹ Druhy induktivního usuzování jsou indukce eliminační, enumerační, reduktivní usuzování a statistické usuzování. Szymanek (2003)

- **Definice podle způsobu analýzy dat**

Hlavní rys kvalitativního přístupu právě ve způsobu analýzy dat. Tyto definice říkají, že pomocí tohoto přístupu získáme nejen jiná data (poznámky, dlouhé výpovědi respondentů), ale že tyto data musíme analyzovat a poté interpretovat jinými postupy než těmi, které jsou charakteristické pro kvantitativní přístup, a právě díky tomu můžeme získat jiné typy závěrů.

Kvalitativní přístup v současné pedagogice⁵²

Nejdříve se podíváme na dvě vymezení pedagogiky. To první je zkoumání výchovných a vzdělávacích procesů s ohledem na cíle edukace. Druhé vymezení je mnohem obecnější a vychází z pojetí sociálních věd. Toto vymezení vychází z nemožnosti vyhnout se hodnotovým soudům. Pedagogika je jedna ze sociálních věd, která není hodnotově neutrální. Pedagogičtí pracovníci nemohou být úplně hodnotově neutrální. Při interpretaci se musí rozlišovat a hodnotit intencionální jevy tzn. dávat jevům a jednáním zkoumaných aktérů takové významy, které jsou pro výzkumníka adekvátní a pochopitelné a jsou zpětně převoditelné. Bez hodnocení se vědy o člověku nemohou obejít.

Kvalitativní přístup v sociálních vědách vychází z toho, jak jsou různé pojmy a vztahy chápány samotnými aktéry sociální reality. Kvantitativní výzkum má několik kritérií, těmi jsou: pravdivost a platnost výzkumu, důvěryhodnost, přenositelnost, spolehlivost a etická dimenze výzkumu.

Při jakémkoli kvalitativním výzkumu musí být zachována důvěrnost, což znamená, že nebudou zveřejněna žádná data, která by čtenáři pomohla identifikovat účastníka výzkumu. Další, co musí být součástí je poučený souhlas. To pak musí být ve výzkumu nějak zdokumentováno (buď nahrávkou na diktafon, nebo podepsaným souhlasem), v praxi to pak znamená, že s výzkumem musí souhlasit všichni zúčastnění. Poslední takovou důležitou součástí je přístup účastníků k výslednému výzkumu. Pokud budou účastníci žádat o výsledný výzkum, výzkumník je povinen jim svou práci poskytnout k prostudování.

⁵² ŠVARŤÍČEK, R. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál 2007, ISBN 978-80-7367-313-0

6.2 Rozhovor

Rozhovor⁵³ je nejčastější metoda při sběru dat v kvalitativním výzkumu. Označuje se názvem hloubkový rozhovor,⁵⁴ který se dá definovat jako: „*Nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek.*“ Prostřednictvím rozhovoru jsou zkoumáni jedinci určitého prostředí a určité sociální skupiny, za účelem porozumění pohledu jiných lidí na stejnou věc. Hloubkový rozhovor tak umožňuje zachycovat výpovědi v jejich přirozené podobě, což je jeden ze základních principů kvalitativního výzkumu.⁵⁵

Máme dva typy rozhovorů, jeden z nich je polostrukturovaný, který vychází z předem připravených otázek, a druhý je nestrukturovaný, který může být založen na jedné připravené otázce a dále rozhovor pokračuje podle získaných informací od účastníka. Rozhovor se neskládá jen z rozhovoru a jeho následného přepisu, ale je to celý proces, který se skládá z několika částí. Celý proces zahrnuje jak přípravu rozhovoru a jeho otázek, tak i samotné vedení rozhovoru, i vztah k dané skutečnosti.

Jak naložit s daty sesbíranými z rozhovorů, je dalším důležitým tématem kvalitativního výzkumu. Stejně jako jsou dva typy rozhovorů, jsou rozlišovány dva rámcové přístupy⁵⁶ jak přistupovat k datům. V realistickém způsobu se výpovědi účastníků berou jako popis nějaké vnější nebo vnitřní zkušenosti. Tento způsob jsem pak využila i ve své praktické části. Druhým způsobem, je narativní přístup, kde se badatel snaží získat „pravdivý“ popis reality a rozhovor analyzuje jako společenskou interakci.

⁵³ ŠVARŤÍČEK, R. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál 2007, ISBN 978-80-7367-313-0, s. 159 - 161

⁵⁴ Z anglického in-depth-interview

⁵⁵ LOFLAND, 1971, cit. Podle Patton, 2002

⁵⁶ ŠVARŤÍČEK, R. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál 2007, ISBN 978-80-7367-313-0, s. 207-208

7. Výzkumné otázky

Pro praktický výzkum této práce jsem si stanovila několik otázek,⁵⁷ které jsem sestavila jako osnovu pro rozhovory se svými respondenty. V jednotlivých rozhovorech, jsem případně reagovala na danou skutečnost, nebo nově získané informace a položila doplňující otázky. Cílem mé práce je zjistit zkušenost dětí z dětského domova s cíli interkulturní výchovy a jejich zkušenosti s nimi i mimo dětský domov. Zda se ve svých školách, na kroužcích nebo mezi kamarády setkávají se šikanou, rasismem, a dalšími problémy, týkající se znevýhodněného prostředí, ze kterého pochází, nebo negativními postoji ze stran učitelů, spolužáků nebo kamarádů, vzhledem k jejich národnostnímu původu.

Všechny rozhovory byly po souhlasu s respondenty nahrávané. Pro zachování anonymity respondentů uvádím v prepisech pouze věk a pohlaví respondentů, aby nemohlo dojít k jejich identifikaci. Všichni respondenti byli seznámeni s otázkami, s tématem této práce a byla jim podána informace o časovém trvání rozhovoru. Oslovila jsem celkem čtyři děti z Dětského domova Boršov nad Vltavou a ze všech rozhovorů, jsem udělala pod každou otázkou shrnutí toho, co se v odpovědích shodovalo, co naopak ne, spolu s citovanými větami z rozhovorů.

V příloze IV, V, VI a VII, jsou prepisy těchto rozhovorů celé s částečnými informacemi o respondentech. Pod otázkami uvádím zkratky: R1, R2, R3, R4, pro lepší orientaci v textu. Až na R3, se u všech na začátku objevila lehká nervozita, z toho že se rozhovor nahrává a bylo vidět, že se trochu báli, že je zkouším z toho, zda něco umí nebo ne. Uklidnila jsem je, že se jich neptám, abych zkoušela jejich vědomosti, ale že se chci jen dozvědět víc, o jejich zkušenostech. S každým jsem si sedla do místnosti, kde jsme měli klid, a nic nás nerušilo, vše proběhlo v naprostém soukromí, odděleně od jakýchkoli rušivých elementů.

HYPOTÉZA

Předpokládám, že se odpovědi všech respondentů nebudou zas tolik lišit. Domnívám se, že ve většině případů zde budou jen lehké odchylky. U otázek na etnicitu a xenofobii nepředpokládám, že budou vědět, co to znamená. Zároveň předpokládám, že mi tyto rozhovory umožní více nahlédnout do jejich běžného života a pochopit, s čím se musejí potýkat oni, každý den. Co se týká problematiky multikulturní výchovy a cílů interkulturního

⁵⁷ Součástí přílohy č. III

vzdělávání, nemyslím si, že by škola úplně neplnila své povinnosti a myslím si, že se tomuto věnuje dostatečně.

DOKUMENTACE ROZHOVORŮ

Ví tvá škola (popř. učitelé), že jsi v dětském domově?

U této otázky všichni respondenti uvedli, že to učitelé vědí, akorát u R4., byla odpověď trochu jiná. V jeho případě, to vědí pouze někteří učitelé. U všech jsem se doptala, zda tuto informaci s nimi sdíleli oni sami a všichni odpověděli, že ne. Pokaždé se to učitelé dozvěděli skrz komunikaci s dětským domovem, nebo od jiných učitelů. Dvěma respondentům to nevadilo a uvedli, „Je mi to jedno“ (R2, R3), ale zbylí dva se u té otázky trochu zastavili a R4 řekl: „Na první základce to věděli hned, a já neměl možnost to říct sám a to mě štve.“

Pokud ano, jak na to reagovali? (popiš nějakou situaci)

Skoro u všech se shodovala stejná odpověď, a to, že reagovali překvapeně, ale se zájmem o to, dozvědět se víc o dětském domově. R2: „,Docela je to překvapilo, ale chtěli vědět víc o dětském domově.“ R3: „byli docela překvapení.“ U R2 dokonce došlo k tomu, že si jako třída sedli všichni do kroužku a společně se o tom bavili a R2 jim odpovídal na otázky, které je ohledně dětského domova zajímaly. R4 uvedl, že se setkal s jednou paní učitelkou, která si stejně jako spousta lidí myslela, že jsou v dětském domově jen děti bez rodičů.

Máš pocit, že se kvůli tomu k tobě chovají jinak? (Popiš to, pokud máš pocit, že ano)

R1 uvedl příklad, kdy se shledal s negativním přístupem ze strany učitelky, po zjištění, že je R1 z dětského domova. („V 7. Třídě byla jedna paní učitelka, která mě neměla ráda a odsuzovala mě za to, že jsem z dětského domova.“) Začala ho více vyvolávat, a pokud odpověděl špatně, začala být na něj nepříjemná, zlá a dokonce na něj křičela. Naštěstí při změně třídní učitelky tento problém zmizel, protože s touhle paní učitelkou už do styku nepřišel. Jinak se všichni shodli na tom, že se k nim chovají ve školách stejně jako k ostatním spolužákům, a že berou důraz hlavně na to, jak se chovají a ne odkud jsou. (R4: „Bylo jim to jedno, hlavně, že se chovám dobře.“) R4 uvedl příklad z vyučování, kdy probírali rasismus a paní učitelka si vybrala jeho, pro názornou ukázkou, protože je Rom. „Byla tu jedna paní učitelka, která když jsme probírali rasismus, tak nám to chtěla předvést, jak by to vypadalo, a vybrala si mě, protože jsem Rom a názorně na mě ukazovala, jak by mi mohl někdo nadávat.“

Názorně na něm ukazovala, jak lidé, kteří jsou rasističtí, nadávají druhým, přičemž respondent jí oznámil, že je mu situace nepříjemná a že v tom nechce pokračovat. „A mě to bylo nepříjemné a taky jsem jí to řekl, ale ono jí to vůbec nezajímalo, a pokračovala dál.“ Paní učitelka mu oznámila, že je to součást výuky a dále pokračovala s tím, co dělala. Bohužel se to neřešilo nějak více, pouze se to přešlo.

Jak tuto informaci berou tví spolužáci? (Pokud to ví, pokud ano, popiš nějakou situaci.)

Až na R4 to u respondentů vědí všichni spolužáci a kamarádi, že jsou z dětského domova. R1: „Ano ví to.“ R4 to řekl pouze jednomu kamarádovi, kterého shodou okolností poznal v diagnostickém ústavu. Nikomu jinému to říct nechtěl, protože nechce, aby se na něj dívali jinak, nebo aby ho začali brát jinak. „Akorát jeden můj kamarád tohle ví. Chtěl jsem, aby mě brali takový, jaký jsem.“

Zbylí respondenti se shodli na tom, že tato informace vzbudila zájem spolužáků o to, aby se dozvěděli více o dětském domově. Většinou se setkali s tím, že jejich kamarádi a spolužáci si mysleli, že v dětském domově nic nesmí, že tam mají mříže a že jsou tam jen děti, co nemají rodiče. R1: „Vždycky mě brali normálně, nikdo se mi nikdy kvůli tomu nesmál, nebo tak.“ R2: „Stejně jako paní učitelky se spolužáci zajímali, jaké to v domově je, jestli je to tu horší nebo lepší než doma a tak.“ R3: „Hodně si mysleli, že tu máme mříže a že nás pořád hlídají, a že nic nemůžeme.“

Měli tví kamarádi problém s tím, že si romského původu? (Tato otázka je směřovaná na některé dotazované) Pokud ano, proč si to myslíš, popiš, nějakou situaci.

Na tuto otázku jsem se ptala pouze třech respondentů, kterých se tato otázka týká. R1 uvedl příklad, kdy se mu ve škole za to posmívali a nadávali spolužáci. „Akorát jednou kluci z jiné třídy se mi smáli a nadávali mi, že jsem Romka.“ Zastání našel u své kamarádky, která se ho přede všemi zastala. Dál se to řešilo s ředitelkou školy, za kterou R1 došel, protože jí důvěřuje a vše se řešilo. Dotyční spolužáci se jí museli omluvit, avšak respondent z jejich omluvy necítil, že by to bylo myšlené upřímně a hlavou se mu honila myšlenka toho, že se to určitě stane znovu. „A když se mi omlouvali, honilo se mi hlavou akorát to, že se to určitě stane ještě jednou.“

U R3 a R4 se objevila zajímavá věc. Oba přišli několikrát do styku s tím, že měl někdo problém s tím, že jsou romského původu a ve své výpovědi uvedli, že už si na to časem zvykli a naučili se tyto poznámky ignorovat. U obou bylo vidět, že je tato otázka trochu rozhodila,

protože se trochu zdráhali odpovědět. R3: „Jako občas má někdo nějakou poznámku na to, že jsem Rom, ale většinou to ignoruju, už jsem se to naučil nevnímat.“ R4: „Občas jsem se kvůli tomu, i popral. Teď už to moc nevnímám, naučil jsem se to ignorovat.“

Musel si jim dokazovat, že nejsi takový, jako tvrdí společnost? (Pokud ano, tak jak jsi to dělal?). (Spousta lidí má proti Romům spoustu předsudků, jak se s tím vypořádáváš?)

R4 uvedl, že často to je tak, že se snaží lidem vysvětlovat, že on takový není. „Občas se o tom s někým bavím, a vysvětluju jim, že nejsem takový jaký si myslí, že mám být.“ U R3. se u otázky č. 11 objevila informace, kterou jsem zařadila i pod tuto otázku. „Myslím si, že každý si zaslouží šanci ukázat, jaký je a neměli by ho lidé hned odsuzovat jen proto, že je z dětského domova nebo proto, že je Rom.“

Věnuje škola prostor pro poznávání jiných kultur? Popřípadě jak?

R1 a R3 chodí do stejné školy i třídy, takže jejich odpovědi byli skoro totožné. Oba uvedli, že většinou je to tak, že jim učitelé kulturu dané země teoreticky odprezentují, ukáží jim fotky, videa a to je vše. R1: „Většinou je to tak, že nám to odprezentují a pak nám dávají nějaké otázky ohledně toho. Hlavně v zeměpisu. Ukazuje nám obrázky, videa a povídáme si o tom.“ R3: „Nepřijde mi, že by se škola nějak víc věnovala, abychom věděli víc o jiných kulturách. Je to jen tak jako teoreticky.“ Jejich škola, má ale projekt, který jim zařídila jedna paní učitelka, kdy si škola pozve kuchaře ze zahraničí, kteří jim pak celý týden vaří jídla typická pro jejich zemi. Měli takto například Španělsko, Francii, Itálii a další. Oba respondenti uvedli, že to se jim líbilo, protože si tak více přiblížili život v dané zemi. R3: „Jediné co, tak nám každý rok dělají zahraniční kuchyně a to mě baví, protože máme tak možnost ochutnat jídlo, které se vaří třeba jen v těch lepších restauracích a v zemích kam bychom se třeba ani nedostali.“ R1: „Hrozně mě to bavilo, dokonce jsem ochutnala i chobotnici a to byl docela zážitek.“

Věnuje se tomu škola i teď, v době pandemie nebo je toto téma vynecháváno?

Tady se snad všichni shodli na tom, že teď když výuka probíhá distanční formou je ta výuka hodně jiná. Učitelé se snaží do krátkého úseku nandat co nejvíce informací, které jim chtějí předat a už to není tak interaktivní jako ve škole, kdy si mohou více povídat na dané téma. V podstatě předměty jako zeměpis, dějepis a přírodopis jsou z větší části samostudium a plnění zadaných úkolů. R2: „Teď když máme online hodiny tak je to jinak, snaží se nám toho říkat víc.“ R1: „Teď když jsme na online hodinách tak se tomu asi věnují stejně ti učitelé, ale máme hodně málo času, protože máme i jiné předměty a oni se nám snaží hodně dát toho co nejvíc.“ R4: „Teď je to tak, že nám dávají jen hodně úkolů a vůbec se nevěnují ničemu jinému. Skoro vše si děláme sami.“

Víš co je to rasismus? Umíš ho rozpoznat? Podle čeho poznáš, že jde o rasismus?

U této otázky bylo zajímavé, že každý respondent začal popisovat rasismus pomocí své zkušenosti. Ať už to byla jejich vlastní, kdy měl někdo rasistické poznámky vůči nim, nebo to, že se ocitli u toho, kdy se k někomu jejich blízkému takhle choval. R2 uvedl příklad ze své staré školy, kde měli ve třídě spolužáka negroidní rasy a někteří spolužáci mu hned kvůli tomu začali nadávat, a ponižovali ho. Ač se toto netýkalo respondenta osobně, měl potřebu zasáhnout a spolužáka se zastat, protože mu to přišlo správné. „V bývalé škole, jsme měli černocho ve třídě a tomu hodně nadávali a já jsem se ho pak zastala, protože mi to přišlo správný, a nakonec se s ním taky začali bavit.“

Ostatní, protože jsou Romové, popisovali rasismus pomocí svých zkušeností, kdy jim někdo nadával, že jsou jiné rasy a že jsou něco míň než ostatní. Ve výsledku to mají spojené i s tím, že se pak s tím člověkem nebude nikdo bavit. R3: „Hromada lidí začne nadávat někomu kdo je Rom, nebo černocho, ponižovat ho a říkat, že je něco míň než ostatní, a pak se s ním nebude nikdo bavit.“ R1: „Já si myslím, že rasismus je, že třeba bílá rasa říká, že tmavá rasa je špatná a říkají, že jsme špatní. A povyšovali by se nad ostatními.“

Víš co je to xenofobie? Podle čeho ji rozpoznáš?

Tuhle otázku nikdo neuměl zodpovědět.

Víš co je to etnicita?

Ani na tuto otázku neuměli odpovědět.

Je součástí vašeho vyučování i téma náboženství?

Všichni respondenti odpověděli, že ano. R1: „O náboženství se učíme, hlavně teoreticky.“ R3 uvedl, že mu přijde, že se věnují jen křesťanství a o ničem jiném jim ve škole neříkají. „Hodně se o něm učíme, ale spíš jen o křesťanství, o ostatních moc nemluví.“ V souvislosti s tím uvedl, že mají ve třídě asi tři věřící spolužáky, kterým je při tomto tématu věnováno více pozornosti. Po mé doplňující otázce, pokud by přišli za učitelem s tím, že mají zájem se dozvědět více o nějakém jiném náboženství, zda si myslí, že by jim učitel vyhověl, R1 odpověděla, že si myslí, že by s tím neměl problém. „Myslím si, že by nám to vysvětlila, ale asi by to neudělal každý učitel.“

Vedou vás učitelé (popř. škola) k poznávání jiných náboženství?

Všichni uvedli, že se škola tomuto tématu věnuje pouze v rámci hodin, ale ne nějak nad rámec osnov. R2 řekl, že se u nich ve škole snaží o to, aby měli žáci přehled o jiných náboženstvích a aby věděli, v čem se náboženství liší. „Říkají nám hodně o tom, abychom v životě věděli, že jsou i jiná náboženství a že se liší, a abychom měli nějaký přehled.“

Je něco, co by si chtěl říct, co ti přijde jako důležité vzhledem k tvé jinakosti? (národnost, zázemí v dětském domově...)

R1: „Chtěla bych říct, aby si lidé uvědomili, že děti z dětského domova nemusí být hrozní lidé. To, že jsme z dětského domova, neznamená, že jsme zlí, špinaví a hloupí. Umíme se učit a pracujeme na sobě.“

R2: „Asi bych chtěla, aby lidi věděli, že v dětském domově si hodně pomáháme a že jsme vedení k tomu, abychom spolupracovali, a že ne všichni tady jsme, protože jsme zlí. Někdo tu je protože se o něj rodiče nedokázali postarat.“

R3: „Já bych chtěl říct, že to беру, že jsem dostal druhou šanci na sobě zapracovat, aby ze mě něco bylo, a беру to jako pozitivní věc, co se mi stala. Nechci, aby si lidi mysleli, že jsme nějakí chudáčci a že jsou tu jen děti, co nemají rodiče, nebo jen děti co mají hodně problémy. Myslím si, že každý si zaslouží dostat šanci ukázat, jaký je“

R4: „Já bych chtěl říct, že všechny děti v dětském domově nejsou stejné a to že jsme z dětského domova, neznamená, že jsme špatní lidé. Chtěl bych, aby nevyčleňovali Romy, jen proto, že jim to někdo řekl“

Ač jsou jejich odpovědi v podstatě stejné, stejně se v něčem liší. V tom kdo to říká a proč to říká. Ze všech bylo cítit, že by chtěli, aby lidi více naslouchali, a aby je brali takoví, jací jsou. Protože oni se snaží, snaží se možná víc, než kdo jiný zapadnout mezi „normální“ děti a často to nemají vůbec jednoduché.

Je něco, co by si chtěl, aby se změnilo, co se týká postojů lidí kolem tebe k tobě?

R3 řekl, že by chtěl, aby ho lidi, co ho neznají, neodsuzovali jen proto, že je romského původu. „Myslím, že každý by měl dostat šanci, aby mohl ukázat kdo je, a že by ho ostatní neměli hned odsuzovat jen proto, že je Rom, nebo že je z dětského domova.“ R1 řekl, že by chtěl, aby se lidé kolem něho snažili ho víc poznat a bavit se s ním. „Aby se lidé kolem nás snažili nás víc poznat a bavili se s námi.“ Zbylé dva respondenty nic nového nenapadlo, ve výsledku zopakovali to, co mi řekli k předchozí otázce.

Nebo jestli je něco, co si myslíš, že je důležité, aby škola zařadila do svých osnov, co se týká otázek, které jsme si tady prošli.

R1 měl hned jasno v tom, že by chtěl, aby se škola věnovala více těm pojmům, kterým nerozuměl (etnicita a xenofobie), aby věděl, co to znamená a co si má pod tím představit. Také by chtěl, aby se více probírali kultury jiných zemí, ne jen ta naše, zajímá se hodně o asijskou kulturu. „Škola by asi měla zařadit ty věci, co jsem nevěděla, ta xenofobie a etnicita, abych věděla, co to znamená a co si pod tím mám představit.“

U R2 došlo k porovnávání dvou základních škol, protože první stupeň absolvoval na jiné škole, než kam chodí teď. „Na nové škole, tam se učitelé snaží vše hodně vysvětlovat, abychom to všichni pochopili. Zatímco, když jsem byla na té druhé škole, tak tam to bylo úplně jinak, hodně se nám učitelé smáli, když jsme řekli něco špatně. Byla tam paní učitelka, co měla rasistické poznámky na jiné děti od nás z domova a pořád na to poukazovala. Tohle se na mojí nové škole neděje a je to super.“

R3: „Škola by se měla asi víc věnovat dětem, jestli fakt poslouchají a jestli je to baví. A snažit se dětem vysvětlovat výuku, a dbát na to aby si dělaly děti úkoly samy a ne aby to za ně dělali rodiče.“ R4: „Myslím, že se nesnaží dělat něco víc, než je dané v osnovách.“

8. Shrnutí

Byla jsem ráda, že všichni respondenti odpovídali na moje otázky bez problémů a že do toho šli. Myslím si, že tomu hodně pomohlo to, že mě znají už několik let a tak se nestyděli mi říct cokoli. Z výpovědi respondentů se dá usoudit, že škola nevěnuje tolik prostoru, kolik by měla, vyučováním o jiných kulturách a nevěnuje se problematice multikulturní výchovy natolik, aby si z toho děti vzaly to, co by měly, pro budoucí život. Například R3 uvedl: „Nepřijde mi, že by se škola nějak víc věnovala, abychom věděli víc o jiných kulturách. Je to jen tak jako teoreticky.“ Později pak uvedl toto: „Teď když jsme na distanční výuce, tak se tomu nevěnují vůbec, spíš je to hodně o úkolech a samostatné práci.“

Zajímavý okamžik byl, kdy na moji otázku, co je to rasismus, všichni začali odpovídat rovnou příkladem, ať už z vlastní zkušenosti nebo někoho kolem nich. Je vidět, že všichni vnímají své okolí velice bystře, záleží jim na tom, aby jim lidé dali šanci dokázat, že nejsou takoví, jak občas společnost tvrdí. Snaží se, spolupracují, pracují sami na sobě a chtějí se poučit nejen z vlastních chyb, ale i z chyb svých rodičů. Uvědomují si své postavení a ví, že jsou trochu v nevýhodě, co se týče jejich zázemí a toho odkud jsou. Například u R2, kdy popisoval situaci, kdy se zastal svého spolužáka jiné rasové příslušnosti: „V bývalé škole, jsme měli černocho ve třídě a tomu hodně nadávali a já jsem se ho pak zastala, protože mi to přišlo správný“ lze názorně vidět v praxi naplněný cíl interkulturního vzdělávání z části, kdy mluvím o převzatých postojích. Konkrétně postoj, který říká: „Studenti považují za samozřejmé, podílet se na spravedlivém a přiměřeném řešení konfliktů, vzniklých na základě sociokulturní odlišnosti.“

Před rozhovory byla má hypotéza, že škola této problematice věnuje dostatek času, ale z odpovědí respondentů, lze usuzovat, že je to jinak. Například R3, u otázky ohledně náboženství uvedl: „Hodně se o něm učíme, ale spíš jen o křesťanství, o ostatních moc nemluví.“

Samozřejmě je to subjektivní názor dítěte a každá škola není stejná, ale i tak si myslím, že je na místě se ptát, zda to v drtivé většině škol nebude dost podobné.

9. Závěr

Cílem mé práce bylo zjistit, zda jsou cíle interkulturního vzdělávání plně naplňovány a jak se tyto cíle projektují ve zkušenostech dětí z dětského domova. Už při tvoření teoretické části práce, jsem se dozvěděla několik důležitých věcí a informací ohledně problematiky multikulturní výchovy. Svou prací jsem se snažila představit vše, co by se dalo spojit s multikulturní výchovou, interkulturním vzděláváním a metodami práce u výzkumů v pedagogické praxi, což si myslím, že se mi podařilo. Tyto informace jsem pak zúročila při promýšlení otázek pro rozhovory s respondenty, zdokumentovanými v praktické části této práce. Jak jsem zmiňovala již v úvodu, sama jsem vyrostla v ústavní péči a vím, co vše život zde přináší a s jakými úskalími se člověk musí potýkat. Proto také volba dětského domova byla jasná, jaký jiný dětský domov bych si mohla zvolit, než ten který dobře znám. Nejen domov, ale i děti, které v něm momentálně vyrůstají. Myslím si, že představení dětských domovů a i toho jednoho konkrétně, bylo pro mě tím nejjednodušším z celé této práce, protože je mi toto téma tolik blízké. Sama jsem se v praxi setkala s tím, že děti ze znevýhodněného prostředí jako je například právě dětský domov nebo výchovný ústav, bývají středem šikany, pomluv, a když se k tomu připojí ještě fakt, že jsou jiné rasy, jde to jedno s druhým s rasismem. Děti, které jsem zpovídala pro svou praktickou část dobře znám již několik let, a asi i proto, bylo pro ně naprosto přirozené mi na moje otázky odpovídat s klidem, upřímností i zájmem, co budu s jejich odpověďmi dělat dále. Myslím si, že kdyby za nimi přišel někdo cizí, nebyli by tak otevření, se svěřit se všemi informacemi.

Práce na této bakalářské práci mi určitým způsobem opět otevřela oči o něco více. Z vlastní zkušenosti vím, že škola problematice multikulturní výchovy nevěnovala tolik pozornosti, jakou by si zasloužila a chtěla jsem vědět, zda se toto nějakým způsobem změnilo, od dob, kdy jsem základní školu navštěvovala já sama. Nutno asi říct, že záleží na škole, každá škola je jiná, má jiné projekty, učitele, nápady a prostory na realizaci čehokoli, co by bylo nad rámec učebních osnov. Jsem ráda, že jsem zjistila, že je tu škola, která se snaží přiblížit kulturní vědomosti dětem trochu netradiční formou, a to přes školní jídelnu a ne jen jako forma výkladu v hodině. Příkladem je právě onen rozhovor s respondentem R3, který uvedl, že mají skrz školu vytvořený projekt zahraničních kuchyní. R1: „Jediné co, tak nám každý rok dělají, jsou zahraniční kuchyně a to mě baví, protože máme tak možnost ochutnat jídlo, které se vaří třeba jen v těch lepších restauracích a v zemích kam bychom se třeba ani nedostali.“

Hodně jsem se zastavila u toho, kdy všichni dotazovaní na otázku o rasismu odpovídali svými zkušenostmi. Trochu jsem to čekala, ale i tak mě to zaskočilo. Závěrem mé práce, by tedy mohlo být konstatování, že by se měl klást větší důraz na tyto zkušenosti a věnovat jim větší pozornost, protože jsou to právě tyto zkušenosti, které děti ovlivní na dlouhou dobu a ponesou si to s sebou po celý život. Nutno tedy říci, že naplňování cílů interkulturního vzdělávání má ještě své rezervy.

Použitá literatura

BARŠA, P., *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: CDK, 1999. ISBN 80-85959-47-X

BERRY, J., *Encyclopaedia of Educational Research*. Cambridge: C. University Press, 2002. 2nd ed.

GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000.
ISBN 80-85931-79-6.

GULOVÁ, L., ŠTĚPAŘOVÁ, E. (Ed.) *Multikulturní výchova v teorii a praxi*.
Brno: MSD, 2004. ISBN 80-86633-14-4

KOMÁRKOVÁ, B. *Tolerance jako podmínka života*. Heršpice: EMAN, 1999.
ISBN 80-86211-09-6

KOMENSKÝ, J. A., *Vševýchova = Pampaedia*. Praha: Státní nakladatelství, 1948.

MOREE, D., *Základy interkulturního soužití*. Praha: Portál 2015. ISBN 978-80-262-0915-7.

PETRUSEK, M., *Teorie a metoda v moderní sociologii*. Praha: Karolinum, 1993.
ISBN 80-7066-799-0

PRŮCHA, J., *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-885-6

PRŮCHA, J., *Multikulturní výchova*. Praha: ISV, 2001. ISBN 80-85866-72-2

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAŘEŠ, J., *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1998.
ISBN 80-7178-252-1

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2013.
ISBN 978-80-262-0403-9

ROYAL, B., *Principy kritického myšlení*. Ikar: 2017. ISBN 978-80-249-3051-0

ŠVAŘÍČEK R., ŠEĐOVÁ K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*.
Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0

Internetové zdroje:

ASI-milování. Asimilování [online]. [cit. 2021-03-24]. Dostupné z:

<https://asimilovani.estranky.cz/clanky/popis.html>

Interkulturní vzdělávání. Člověk v tísní [online]. 2002, 2002 [cit. 2021-03-22]. Dostupné

z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/a02ikv.pdf>

Děti státu? Dějiny a současnost [online]. Praha 1 [cit. 2021-03-24]. Dostupné z:

<http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2018/1/deti-statu/>

Nadační fond Veroniky Kašákové: Kolik žije dětí v dětských domovech v ČR? [online].

[cit. 2021-02-22]. Dostupné z: [https://www.nfvk.cz/kolik-zije-deti-v-detskych-](https://www.nfvk.cz/kolik-zije-deti-v-detskych-domovech-v-cr/)

[domovech-v-cr/](https://www.nfvk.cz/kolik-zije-deti-v-detskych-domovech-v-cr/)

Asociace Dítě a rodina, z.s.: Přehled dětských domovů v ČR [online]. Srpen

[cit. 2021-01-15]. Dostupné z: <http://mapa.ditearodina.cz/>

Dětský domov Boršov nad Vltavou. DD Boršov [online]. 2011-2021 [cit. 2021-01-09].

Dostupné z: <https://www.ddborsov.cz/>

RVP ZV 2021: čistopis. In: 2021. Dostupné také z: <http://www.nuv.cz/file/4983/> [cit.

2021-12-0]

Bílá kniha: Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. In: Dostupné také z:

[https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-](https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelani-v-cr-2021)

[vzdelani-v-cr 2021](https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelani-v-cr-2021) [cit. 2021-02-09].

NĚMEČEK, Martin J. *Vlastní dílo: Hospodářská budova západně od Hubatkovy*

vily [online]. In: 6. 3.2021 [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: Autor: Martin J. Němeček –

Vlastní dílo, CC0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=101222186>

NĚMEČEK, Martin J. *Vlastní dílo: Hubatkova vila, pohled ze západu* [online].

In: 6. 3. 2021 [cit. 2021-03-26]. Dostupné z: Autor: Martin J. Němeček – Vlastní dílo,

CC0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=101222190>

Multikulturalismus. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Multikulturalismus>

MOREE, Dana. *Než začneme s multikulturální výchovou: od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu* [online]. Praha: Člověk v tísni, o.p.s, 2008 [cit. 2021-03-01]. ISBN 978-80-86961-61-3. Dostupné z: https://www.varianty.cz/download/docs/118_nez-zac-neme-s-multikulturni-vy-chovou-od-skupinovy-ch-konceptu-k-osobnostni-mu-pr-i-stupu.pdf

Zákon č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Čerpáno z: *Zákony pro lidi: Sbírka zákonů ČR*. In: 2021. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/> 2021 [cit. 2021-12-09].

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Čerpáno z: *Zákony pro lidi: Sbírka zákonů ČR*. In: 2021. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/> [cit. 2021-12-09].

Zákon č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky do majetku krajů, ve znění pozdějších zákonů. Čerpáno z: *Zákony pro lidi: Sbírka zákonů ČR*. In: 2021. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/> [cit. 2021-12-09].

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon) ve znění pozdějších zákonů. Čerpáno z: *Zákony pro lidi: Sbírka zákonů ČR*. In: 2021. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/> [cit. 2021-12-09].

Seznam příloh

Příloha č. I. Organizační struktura Dětského domova Boršov nad Vltavou

Příloha č. II. Fotografie Dětského domova Boršov nad Vltavou

Příloha č. III. Výzkumné otázky

Příloha č. IV. Přepis rozhovoru s R1.

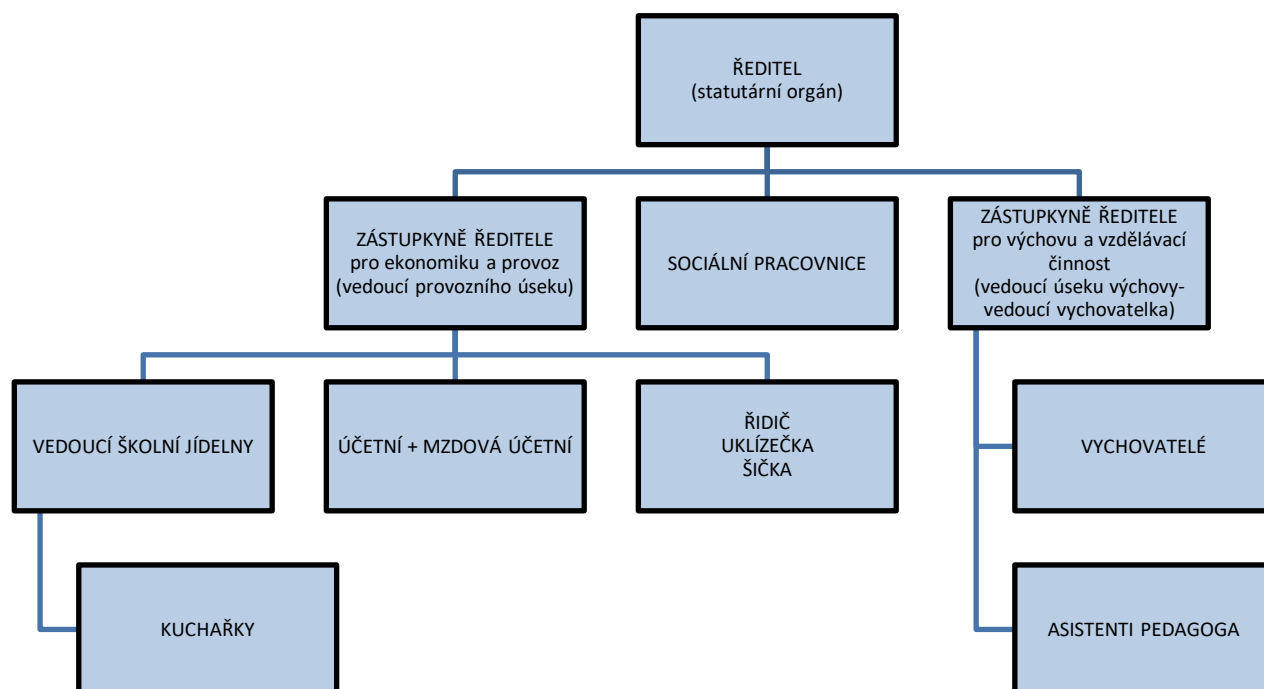
Příloha č. V. Přepis rozhovoru s R2.

Příloha č. VI. Přepis rozhovoru s R3.

Příloha č. VII. Přepis rozhovoru s R4.

Příloha č. I.

Organizační struktura Dětského domova Boršov nad Vltavou⁵⁸

⁵⁸ Podle ŠVP dostupného z <https://www.ddborsov.cz/dokumenty>

Příloha č. II.

Obrázek 1 Záměček, DD Boršov nad Vltavou

Obrázek 2 Domeček, DD Boršov nad Vltavou

Příloha č. III.

Výzkumné otázky

- 1.** Ví tvá škola (popř. učitelé), že jsi v dětském domově?
- 2.** Pokud ano, jak na to reagovali? (Popiš nějakou situaci)
- 3.** Jak se to dozvěděli, že jsi v dětském domově?
- 4.** Jak tuto informaci berou tví spolužáci? (Pokud to ví), (Příklady nějakých situací)
- 5.** Měli tví kamarádi problém s tím, že si romského původu?
- 6.** Věnuje škola prostor pro poznávání jiných kultur? Popřípadě jak?
- 7.** Věnuje se tomu škola i teď, v době pandemie nebo je toto téma vynecháváno?
- 8.** Víš co je to rasismus? Umíš ho rozpoznat? Podle čeho poznáš, že jde o rasismus?
- 9.** Víš co je to xenofobie? Podle čeho ji rozpoznáš?
- 10.** Víš co je to etnicita?
- 11.** Je součástí vašeho vyučování i téma náboženství?
- 12.** Vedou vás učitelé (Popř. škola) k poznávání jiných náboženství?
- 13.** Je něco, co by si chtěl říct, co ti přijde jako důležité vzhledem k tvé jinakosti? (Národnost, zázemí v dětském domově...)
- 14.** Je něco, co by si chtěl, aby se změnilo, co se týká postojů lidí kolem tebe k tobě.
- 15.** Nebo jestli je něco, co si myslíš, že je důležité, aby škola zařadila do svých osnov, co se týká otázek, které jsme si tady prošli?

Příloha č. IV.

Přepis rozhovoru s R1.

Respondent číslo 1: Dívka, 15 let, 8. třída základní školy, v dětském domově 9 let.

Otázka: Ví tvá škola (popř. učitelé), že jsi v dětském domově?

Ano ví to.

Otázka: Pokud ano, jak na to reagovali? (popiš nějakou situaci)

V 7. Třídě byla jedna paní učitelka, která mě neměla ráda a odsuzovala mě za to, že jsem z dětského domova. Pořád mě vyvolávala, a když jsem něco řekla špatně tak na mě křičela, ale na ostatní vůbec. V 8. třídě jsme dostali jinou paní učitelku třídní a ta je s tím úplně v pohodě, má mě ráda stejně jako ostatní děti.

Otázka: Jak se to dozvěděli, že jsi v dětském domově?

To, že jsem z dětského domova, se dozvěděli asi přes přihlášky, takže učitelé tu informaci neměli ode mě.

Otázka: Jak tuto informaci berou tví spolužáci? (pokud to ví), (příklady nějakých situací)

Kamarádům jsem to řekla, ale sama. A ze třídy to vědí všichni spolužáci. Vždycky mě brali normálně, nikdo se mi nikdy kvůli tomu nesmál nebo tak.

Otázka: Měli tví kamarádi problém s tím, že si romského původu?

Akorát jednou kluci z jiné třídy se mi smáli a nadávali mi, že jsem Romka. A říkali mi, že jsem stejná jako všichni ostatní Romové, že kradu a lžu. Tam se mě zastala moje kamarádka. Šly jsme spolu pak za paní ředitelkou, aby mi pomohla. Mám pocit, že za ní můžu přijít, když se něco děje. Paní ředitelka si pak ty kluky zavolala a vyřešila to s nimi a ti kluci se mi pak museli omluvit. Ale myslím si, že ta jejich omluva byla jen napůl upřímná. Že to řekli, protože museli, ale možná jim to bylo i líto.

Otázka: Co ti běželo hlavou, když se ti omlouvali?

Když se mi omlouvali, honilo se mi hlavou akorát to, že se to určitě stane ještě jednou.

Otázka: Věnuje škola prostor pro poznávání jiných kultur? Popřípadě jak?

Škola nás podporuje v poznávání jiných kultur, většinou je to tak, že nám to odprezentují a pak nám dávají nějaké otázky ohledně toho. Hlavně v zeměpisu. Ukazuje nám obrázky, videa a povídáme si o tom. Každý rok, paní učitelka domluvila kuchaře z cizí země, a každý den nám uvařil národní jídla různých zemí podle toho, jaká země zrovna byla. Hrozně mě to bavilo, dokonce jsem ochutnala i chobotnici a to byl docela zážitek.

Otázka: Věnuje se tomu škola i teď, v době pandemie nebo je toto téma vynecháváno?

Teď když jsme na online hodinách, tak se tomu asi věnují stejně ti učitelé, ale máme hodně málo času, protože máme i jiné předměty a oni se nám snaží hodně dát toho co nejvíc.

Otázka: Víš co je to rasismus? Umiš ho rozpoznat? Podle čeho poznáš, že jde o rasismus?

Ano vím co je to rasismus. Já si myslím, že rasismus je, že třeba bílá rasa říká, že tmavá rasa je špatná a říkají, že jsme špatní. A povyšovali by se nad ostatními.

Otázka: Víš co je to xenofobie? Podle čeho ji rozpoznáš?

Nevím, co to je.

Otázka: Víš co je to etnicita?

To taky nevím, co je.

Otázka: Je součástí vašeho vyučování i téma náboženství?

O náboženství se učíme, hlavně teoreticky, řeknou nám o něm vše, ukazují nám obrázky, videa, v hudebce si pouštíme různé hudby atd.

Otázka: Vedou vás učitelé (popř. škola) k poznávání jiných náboženství?

Když bychom přišli za paní učitelkou, že bychom chtěli, aby nám řekla něco víc o jiném náboženství, tak si myslím, že by nám to vysvětlila, ale asi by to neudělal každý učitel.

Otázka: Je něco, co by si chtěl říct, co ti přijde jako důležité vzhledem k tvé jinakosti?

(národnost, zázemí v dětském domově...)

Aby si lidé uvědomili, že děti z dětského domova nemusí být hrozní lidé, a neznamená to, že jsme špinaví, zlí. Umíme se učit a pracujeme na sobě a nejsme hloupí.

Otázka: Je něco, co by si chtěl, aby se změnilo, co se týká postojů lidí kolem tebe k tobě.

Aby se lidé kolem nás snažili nás víc poznat a bavili se s námi.

Otázka: Nebo jestli je něco, co si myslíš, že je důležité, aby škola zařadila do svých osnov, co se týká otázek, které jsme si tady prošli?

Škola by asi měla, zařadit ty věci, co jsem nevěděla, ta xenofobie a etnicita, abych věděla, co to znamená a co si pod tím mám představit. A zajímají mě kultury jiných zemí, hlavně asijských.

Příloha č. V.

Přepis rozhovoru s R2.

Respondent číslo 2: Dívka 13 let, 6. třída základní školy, V dětském domově 4 roky.

Otázka: Ví tvá škola (popř. učitelé), že jsi v dětském domově?

Učitelé to vědí, že jsem z dětského domova. Vypyтали se hodně, jak to tu chodí, jestli jsou na nás hodní. Jaké máme koníčky a co tu tak děláme. Docela je to zajímavé a chtěli vědět víc.

Otázka: Pokud ano, jak na to reagovali? (popiš nějakou situaci)

Myslím si, že mě berou úplně normálně, nemám pocit, že by se ke mně chovali nějak jinak.

I spolužáci to vědí, zaslechli to při rozhovoru s paní učitelkou, takže jsme si pak udělali ve škole takový kroužek a povídali jsme si o tom, o všem co je zajímavé. Stejně jako paní učitelky se spolužáci zajímali, jaké to v domově je, jestli je to tu horší nebo lepší než doma a tak.

Otázka: Jak se to dozvěděli, že jsi v dětském domově?

Informaci o dětském domově věděli skrz domov, ale nevadilo mi to.

Otázka: Jak tuto informaci berou tví spolužáci? (pokud to ví), (příklady nějakých situací)

Spolužáci si mysleli, že nikdo z nás nemá rodiče a tak. Moc nevěděli, jak to tu chodí.

Otázka: Věnuje škola prostor pro poznávání jiných kultur? Popřípadě jak?

Myslím, že asi jo. Hodně nám to říkají teoreticky. Myslím, že kdybychom se chtěli dozvědět, něco co není v plánu, tak by nám to učitelé řekli. Myslím, že by byli rádi, kdybychom se zajímali. Máme ve třídě Chorvata, ale zjistili jsme to až při hodině angličtiny.

Otázka: Věnuje se tomu škola i teď, v době pandemie nebo je toto téma vynecháváno?

Teď když máme online hodiny tak je to jinak, snaží se nám toho říkat víc.

Otázka: Víš co je to rasismus? Umiš ho rozpoznat? Podle čeho poznáš, že jde o rasismus?

Třeba když někdo někomu, nadává jen proto, že má jinou pleť.

V bývalé škole, jsme měli černocho ve třídě a tomu hodně nadávali a já jsem se ho pak zastala, protože mi to přišlo správný, a nakonec se s ním taky začali bavit.

Otázka: Víš co je to xenofobie? Podle čeho ji rozpoznáš?

Nevím.

Otázka: Víš co je to etnicita?

Nevím.

Otázka: Je součástí vašeho vyučování i téma náboženství?

Učí nás o tom, že mají jiné náboženství jiné svátky a tak. Říkají nám hodně o tom, abychom v životě věděli, že jsou i jiná náboženství a že se liší, a abychom měli nějaký přehled.

Otázka: Vedou vás učitelé (popř. škola) k poznávání jiných náboženství?

Zas tolik asi ne.

Otázka: Je něco, co by si chtěl říct, co ti přijde jako důležité vzhledem k tvé jinakosti?

(národnost, zázemí v dětském domově...)

Asi bych chtěla, aby věděli, že v dětském domově si hodně pomáháme a že spolupracujeme, a že ne všichni tady jsme, protože jsme zlí. A že jsme tu hodně jako rodina. Je tu spousta různých lidí, ale ne všichni jsou problémoví, jsou tu i ti, co se snaží.

Otázka: Je něco, co by si chtěl, aby se změnilo, co se týká postojů lidí kolem tebe k tobě.

Asi ne, nic mě nenapadá.

Otázka: Nebo jestli je něco, co si myslíš, že je důležité, aby škola zařadila do svých osnov, co se týká otázek, které jsme si tady prošli?

Na nové škole, tam se učitelé snaží vše hodně vysvětlit, abychom to všichni pochopili.

Zatímco, když jsem byla na té druhé škole, tak tam to bylo úplně jinak, hodně se nám učitelé smáli, když jsme řekli něco špatně. Byla tam paní učitelka, co měla rasistické poznámky na jiné děti od nás z domova a pořád na to poukazovala. Tohle se na mojí nové škole neděje a je to super.

Příloha č. VI.

Přepis rozhovoru s R3.

Respondent číslo 3: Chlapec, 15 let, 8. třída základní školy, v dětském domově 9 let

Otázka: Ví tvá škola (popř. učitelé), že jsi v dětském domově?

Jo ví to.

Otázka: Pokud ano, jak na to reagovali? (popiš nějakou situaci)

Reagovali na to normálně. Spíš je zajímalo, jestli se chovám dobře.

Otázka: Jak se to dozvěděli, že jsi v dětském domově?

Učitelky už to věděly asi skrz domov, ale kamarádům jsem to řekl já sám.

Otázka: Jak tuto informaci berou tví spolužáci? (pokud to ví), (příklady nějakých situací)

Vzhledem k tomu, že už mě většina spolužáků znala už od první třídy tak to brali v pohodě. A ti co se to dozvěděli nově, to brali taky docela v pohodě, spíš se divili a říkali, že by je to nenapadlo. Občas se s nimi bavím o tom, jaké to tady je. Hodně si mysleli, že tu máme mříže a že nás pořád hlídají, a že nic nemůžeme.

Otázka: Měli tví kamarádi problém s tím, že si romského původu?

Problém s tím mí kamarádi nemají, protože ví, že jsem slušně vychovaný a že nejsem jako všichni ostatní. Jako občas má někdo nějakou poznámku na to, že jsem Rom, ale většinou to ignoruju, už jsem se to naučil nevnímat. Občas se o tom s někým bavím, a vysvětluju jim, že nejsem takový jako ostatní.

Otázka: Věnuje škola prostor pro poznávání jiných kultur? Popřípadě jak?

Nepřijde mi, že by se škola nějak víc věnovala, abychom věděli víc o jiných kulturách. Je to jen tak jako teoreticky. Jediné co, tak nám každý rok dělají zahraniční kuchyně a to mě baví, protože máme tak možnost ochutnat jídlo, které se vaří třeba jen v těch lepších restauracích a v zemích kam bychom se třeba ani nedostali.

Otázka: Věnuje se tomu škola i teď, v době pandemie nebo je toto téma vynecháváno?

Teď když je covid-19 tak se tomu nevěnují vůbec, spíš je to hodně o úkolech a samostatné práci. Je hrozný jak už je to dlouhé, a nikoho to nebaví a ty hodiny jsou pořád stejné.

Otázka: Víš co je to rasismus? Umíš ho rozpoznat? Podle čeho poznáš, že jde o rasismus?

Řekl bych, že je to, jako když, hromada lidí začne nadávat někomu kdo je Rom, nebo černoch, ponižovat ho a říkat, že je něco míň než ostatní, a pak se s ním nikdo nebude chtít bavit.

Otázka: Víš co je to xenofobie? Podle čeho ji rozpoznáš?

Tak to vůbec netuším.

Otázka: Víš co je to etnicita?

To taky nevím.

Otázka: Je součástí vašeho vyučování i téma náboženství?

hodně se o něm učíme, ale spíš jen o křesťanství, o ostatních moc nemluví. A vůbec se nás nesnaží vést k náboženství, abychom jsme se o to zajímali. Ve třídě máme asi jen dva křesťany, a těm se při tomhle tématu věnuje víc. Nás ostatní to moc nezajímá.

Otázka: Vedou vás učitelé (popř. škola) k poznávání jiných náboženství?

Moc ne, spíš dávají prostor tomu křesťanství.

Otázka: Je něco, co by si chtěl říct, co ti přijde jako důležité vzhledem k tvé jinakosti? (národnost, zázemí v dětském domově...)

Chtěl bych říct, že jsem tímhle dostal druhou šanci, aby ze mě něco bylo, a mám tady víc možností než doma, a беру to jako, že to pro mě byla pozitivní změna. Nechci, aby si lidi mysleli, že jsme nějaký chudáčci a že jsou tu jen děti, co nemají rodiče, nebo jen děti, kteří mají problémy. Je tu hodně dětí, co jsou tu proto, že se o nás nemohli rodiče starat.

Otázka: Je něco, co by si chtěl, aby se změnilo, co se týká postojů lidí kolem tebe k tobě.

Myslím, že každý by měl dostat šanci, aby mohl ukázat kdo je, a že by ho ostatní neměli hned odsuzovat jen proto, že je Rom, nebo že je z domova. Tak to bych chtěl, aby se u lidí kolem změnilo.

Otázka: Nebo jestli je něco, co si myslíš, že je důležité, aby škola zařadila do svých osnov, co se týká otázek, které jsme si tady prošli?

Škola by se měla asi víc věnovat dětem, jestli fakt poslouchají a jestli je to baví. A snažit se dětem vysvětlovat výuku, a dbát na to aby si dělali děti úkoly sami a ne aby to dělali rodiče.

Příloha č. VII.

Přepis rozhovoru s R4.

Respondent číslo 6: Chlapec, 14 let, 7. třída základní školy, v dětském domově 9 let

Otázka: Ví tvá škola (popř. učitelé), že jsi v dětském domově?

Ano ví to, ale jen tak polovina. Jejich reakce byla taková nijaká, ale jedna paní učitelka byla docela překvapená. Ale už se pak moc nezajímali jaké to tu je nebo tak. Na první základce to věděli hned, přes domov, a já neměl možnost, to říct sám, což mě štve.

Otázka: Pokud ano, jak na to reagovali? (popiš nějakou situaci)

Jednou byla na mě paní učitelka docela nepříjemná, protože jsme měli úkol o rodičích napsat o nich, a já jsem to jakoby napsal, a oni moc nechápali jak to, když jsem teda v domově a myslela si paní učitelka, že lžu.

Otázka: Jak se to dozvěděli, že jsi v dětském domově?

Učitelé to ví asi skrz domov, si myslím. Ale kamarádi to neví, akorát jeden můj kamarád tohle ví. Chtěl jsem, aby mě brali takový, jaký jsem a ne nějak jinak protože jsem z děčáku.

Otázka: Jak tuto informaci berou tví spolužáci? (pokud to ví), (příklady nějakých situací)

Jak jsem říkal, ví to akorát jeden můj kamarád. Nikomu jsem to neřekl. Tohohle kamaráda jsem potkal právě v diagnostickém ústavu, takže už to jakoby věděl.

Otázka: Měli tví kamarádi problém s tím, že si romského původu?

Hodně krát jsem musel dokazovat, že nejsem jako ostatní Romové, snažil jsem se chovat jako normální lidi. Musel jsem jim to hodně vysvětlovat. Občas jsem se kvůli tomu, i popral. Teď už to moc nevnímám, naučil jsem se to ignorovat.

Otázka: Věnuje škola prostor pro poznávání jiných kultur? Popřípadě jak?

jeden učitel, který je do toho hodně zažraný, toho máme na zeměpis, tak ten to bere hodně vážně a snaží se nám toho předat co nejvíc. A pak ještě jedna paní učitelka na přírodopis, tak ta to bere taky hodně vážně. Ale třeba v angličtině, nikdy, tam se to vždycky všechno hrozně rychle prošlo a nic jsme si z toho nevzali.

Otázka: Věnuje se tomu škola i teď, v době pandemie nebo je toto téma vynecháváno?

Teď je to tak, že nám dávají jen hodně úkolů a vůbec se nevěnují ničemu jinému. Skoro vše si děláme sami.

Otázka: Víš co je to rasismus? Umiš ho rozpoznat? Podle čeho poznáš, že jde o rasismus?

určitý člověk, který když vidí někoho, kdo má jinou barvu pleti, tak ho hned ponižuje a nadává

mu. Mě už se to stalo a občas pořád stává, ale už jsem si na to zvykl.

Byla tu jedna paní učitelka, která když jsme probírali rasismus, tak nám to chtěla předvést, jak by to vypadalo, a vybrala si mě, protože jsem Rom a názorně na mě ukazovala, jak by mi mohl někdo nadávat. A mě to bylo nepříjemné a taky jsem jí to řekl, ale ono jí to vůbec nezajímalo, a pokračovala dál. Řekla, že je to součástí výuky a že to musím podstoupit. Když jsme to pak řešili s třídní tak se mě sice zastala a řekla, že jí to mrzí, že se to stalo, ale že s tím nemůže už nic udělat.

Otázka: Víš co je to xenofobie? Podle čeho ji rozpoznáš?

To nevím.

Otázka: Víš co je to etnicita?

To nevím.

Otázka: Je součástí vašeho vyučování i téma náboženství?

U nás ve třídě je jedna holka věřící, a tak půlka třídy to moc nebere, a moc se s ní nebaví. Jinak bereme všechny náboženství, abychom měli přehled a tak. Ale jinak nás moc nevedou k tomu, abychom se o to víc zajímali.

Otázka: Vedou vás učitelé (popř. škola) k poznávání jiných náboženství?

Moc nevedou k tomu, abychom se o to víc zajímali.

Otázka: Je něco, co by si chtěl říct, co ti přijde jako důležité vzhledem k tvé jinakosti?

(národnost, zázemí v dětském domově...)

Všechny děti nejsou stejné, a že jsou z dětského domova, o nich neříká, že jsou špatní. Aby dali šanci všem a aby nevyčleňovali Romy jen proto, že jim to někdo řekl.

Otázka: Je něco, co by si chtěl, aby se změnilo, co se týká postojů lidí kolem tebe k tobě.

Chtěl bych, aby každý dostal možnost říct, že je z dětského domova sám, aby to učitelé neříkali všem, pokud si to nepřejí. To se mi stalo na první základce a bylo mi to hodně nepříjemné. Teď je to tak, že paní učitelka respektuje to, že o tom nechci mluvit.

Otázka: Nebo jestli je něco, co si myslíš, že je důležité, aby škola zařadila do svých osnov, co se týká otázek, které jsme si tady prošli?

Myslím, že by učitelé mohli dělat víc, než co jim řekne škola, že musí, víc se nám věnovat a řešit s námi i důležité věci, co budeme jednou potřebovat.

Abstrakt

STARÁ, D. *Přítomnost cílů interkulturního vzdělávání ve zkušenosti dětí z dětského domova*. České Budějovice 2021. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mag. Tomáš Cyril Havel, Dr. theol.

Klíčová slova: interkulturní vzdělávání, multikulturní výchova, Dětský domov Boršov nad Vltavou, metody pedagogického výzkumu, kvalitativní výzkum, Rámcový vzdělávací program

Abstrakt:

Práce se zabývá cíli interkulturního vzdělávání ve zkušenosti dětí z dětského domova, v Boršově nad Vltavou. Teoretická část charakterizuje problematiku multikulturní výchovy a interkulturního vzdělávání. Jsou zde základní pojmy týkající se tohoto tématu.

V praktické části je historie dětských domovů a legislativa, která jejich činnost upravuje. Dětský domov Boršov je zde představen blíže, s jeho projekty a funkcí a pedagogický výzkum a jeho metody. Dále jsou zde rozhovory se čtyřmi dětmi z dětského domova v Boršově nad Vltavou. Každé dítě přineslo jiné zkušenosti a poznatky do této práce. Práce se dále věnuje škole a její výchovně vzdělávací funkci, a tomu jak ji naplňuje ve spojení s problematikou multikulturní výchovy a zda vytváří pro děti bezpečné prostředí.

Abstract

The presence of the goals of intercultural education in the Children's home experience

Key words: intercultural education, multicultural education, children's home in Boršov nad Vltavou, pedagogical research methods, qualitative research, the Framework Education Programme

Abstract:

This bachelor thesis deals with the objectives of intercultural education in the experience of children from the children's home, in Boršov nad Vltavou. The theoretical part characterises the issues of multicultural education and intercultural education. There is basic information about this subject.

The practical part contains the history of the children's homes and the legislation that regulates their activities. The Children's home in Boršov nad Vltavou is presented here more closely, with its projects and functions. Another chapter is dedicated to the pedagogical research and its methods. There are also interviews with four children from the children's home in Boršov nad Vltavou. Each child brought different experiences and knowledge to this work. This part also addresses school's educational function and how it fulfils it in connection with the issues of multicultural education and whether it creates a safe environment for children.